

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА

ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА БІЗНЕС-ЕКОНОМІКИ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Волошин В'ячеслав Валерійович

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Спеціальність: 051 «Економіка»

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеню магістр

Науковий керівник
доктор економічних наук, професор
кафедри бізнес-економіки та
адміністрування

_____ О.Ю. Кудріна

« _____ » _____ 2023 р.

Виконавець
здобувача вищої освіти групи 552

_____ В.В. Волошин

« _____ » _____ 2023 р.

Суми 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1 Поняття та види виробничих ресурсів підприємства	6
1.2 Методика оцінки використання трудових ресурсів	9
1.3 Методика оцінки основних засобів	14
1.4 Методика оцінки оборотних коштів	19
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	23
2.1 Характеристика підприємства	23
2.2 Оцінка використання трудових ресурсів підприємства	27
2.3 Оцінка використання основних засобів підприємства	32
2.4 Оцінка використання оборотних коштів підприємства	39
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	44
3.1 Економічне обґрунтування шляхів покращення ефективності використання виробничих ресурсів	44
3.2 Планування показників використання виробничих ресурсів підприємства	49
3.3 Визначення економічної ефективності проєктованих заходів	59
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТОК А	70

ВСТУП

Всі процеси, що відбуваються в компанії, повинні бути спрямовані на виконання її місії та основних цілей. Загалом йдеться про максимізацію прибутку, підвищення рентабельності капіталу, підвищення конкурентоспроможності, підвищення фінансової стабільності, ліквідності та інших показників ефективності бізнесу. Механізм оновлення та ефективного використання виробничих ресурсів не є винятком, оскільки ефективність виробництва підприємства тісно пов'язана зі ступенем ефективного використання його ресурсів, оскільки їх раціональне використання є важливим резервом збільшення обсягів виробництва та збільшення робочої сили тощо.

Актуальність дослідження проблеми забезпечення підприємств виробничими ресурсами та оцінки ефективності їх використання пов'язана з постійно мінливою економічною ситуацією та значним посиленням конкуренції між суб'єктами господарювання на ринках сировини та готової продукції.

Для досягнення стратегічних цілей компанії в майбутньому сьогодні необхідні рішення щодо отримання необхідних ресурсів та обґрунтування можливості їх подальшого розвитку: оцінка наявних ресурсів і темпів їх використання, визначення потенційних можливостей невикористаних ресурсів, оптимізація про склад ресурсів підприємства та джерела їх формування. Оцінка ризику додаткових ресурсів. Вирішення цих завдань вимагає вивчення економічної природи ресурсів підприємства, їх організації та визначення показників, що характеризують ступінь їх використання.

Виробничі ресурси підприємства складаються з трьох складових: основних засобів, оборотних коштів (матеріальних ресурсів) і праці (персоналу).

Питання визначення та оцінки виробничих ресурсів розглянуті в роботах таких вчених-економістів як В. П. Грузінов, В. Д. Грибов, А. І. Ільїн, В. П. Волков, В. Я. Горфінкель, В. А. Швандар, А. Е. Калініна, В. І. Тітов, Є. І. Бойко, В. М. Геєць, М. С. Герасимчук, Й. М. Петрович, С. Ф. Покропивний [9, 56, 55, 21, 46, 12, 41] й ін. Методиці проведення аналізу використання виробничих ресурсів підприємства присвячені праці Г. В. Савицької, М. І. Баканова, А. Д. Шеремета, В. Н. Немцева, Г. В. Шадріної [43, 2, 32, 53], а також українських вчених М. Г. Чумаченка, В. М. Івахненка, М. А. Болюха, П. Я. Поповича [14, 20, 42]. Проблеми структуризації й оптимізації виробничих ресурсів підприємства розглядаються у публікаціях В. М. Дякіна, М. М. Перелігіна, Н. Б. Ярошевіч.

Об'єктом дослідження дипломної роботи виступатимуть виробничі ресурси ТОВ «Кусум фарм», а предметом дослідження – сукупність теоретичних, методичних та практичних проблем, пов'язаних з використанням виробничих ресурсів підприємства.

Метою роботи є аналіз складу та структури засобів виробництва, що належать підприємству, та показників, що характеризують ефективність їх використання; Виявлення ресурсів і шляхів поліпшення використання виробничих ресурсів.

Виходячи з поставленої мети, в рамках дипломної роботи повинні бути визначені та вирішені такі завдання:

- вивчити економічний зміст виробничих ресурсів підприємства;
- надати характеристику складу та структури виробничих ресурсів підприємства;
- вивчити методику аналізу виробничих ресурсів;
- визначити ступінь забезпеченості досліджуваного підприємства виробничими ресурсами - відповідність розміру, складу і технічного рівня виробничих ресурсів його потребам;
- аналізувати ефективність використання виробничих ресурсів досліджуваного підприємства;

Визначення товарних запасів і розробка заходів щодо поліпшення використання виробничих ресурсів підприємства;

визначити економічну доцільність запланованих заходів.

При написанні дипломної роботи використовуються такі методи дослідження, як: узагальнення, порівняння, групування, графічний метод, порівняльний аналіз, метод абсолютних різниць і ланцюгова підстановка.

Теоретичною основою дослідження є нормативно-правові акти, інструкції, нормативні акти, журнали, правила внутрішнього розпорядку, фінансова звітність та фінансова інформація підприємства.

<http://fizmat.sspu.edu.ua>
Дотримуйтесь
принципів академічної
доброчесності
<http://fizmat.sspu.edu.ua>

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття та види виробничих ресурсів підприємства

Для того, щоб вижити на ринку та ефективно, своєчасно та правильно розвивати важелі управління, що впливають на використання ресурсів, необхідний ретельний, достовірний та об'єктивний аналіз використання наявних на підприємстві виробничих ресурсів.

Термін «ресурси» походить від французького «джерело» — допомога і трактується як засоби, резерви, можливості, джерела доходу.

Підприємницька здатність розглядається як процес пошуку нових можливостей, заповзятливість і здатність до ризику, при цьому всі ресурси є обмеженими і не безкоштовними. Існують різні точки зору серед економістів щодо виробничих ресурсів підприємства, включаючи робочу силу, знаряддя праці, предмети праці, готову продукцію та природні умови виробництва.

Вчені також класифікують виробничі ресурси різним чином. Деякі визначають їх як елементи виробництва (засоби праці, предмети праці, сама праця), інші включають виробничі фонди, робочу силу, інформацію, інвестиції та інші аспекти. Кожен автор визначає складові виробничих ресурсів відповідно до власного підходу та особливостей розуміння цього поняття.

Порівняльний аналіз сучасних теоретичних підходів до складу виробничих ресурсів підприємства представимо в таблиці 1.1.

Порівняльний аналіз сучасних теоретичних підходів до складу виробничих ресурсів підприємства

Автори	Рік	Склад виробничих ресурсів
В.П. Грузінов, В.Д. Грибов [9]	2000	робоча сила; знаряддя праці; предмети праці; готова продукція; природні умови виробництва.
В.М. Івахненко [20] П.Я. Попович [42]	2000 2001	трудові ресурси; основні фонди; матеріальні ресурси.
М.І. Баканов, А.Д. Шеремет [2]	2002	засоби праці; предмети праці; праця.
В.Я. Горфінкель, В.А. Швандар [55]	2003	виробничі фонди (основні і оборотні); робоча сила; інформація.
А.І. Ільїн, В.П. Волков [56]	2003	трудові ресурси; виробничі фонди; інвестиції; інформаційні ресурси.
М.Г. Чумаченко, М.А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток [14]	2003	трудові ресурси; матеріальні ресурси; основні засоби.
А.Е. Калініна [21]	2004	основні фонди та виробничі потужності; оборотні кошти та оборотні засоби; трудові ресурси; сировинні та паливно-енергетичні ресурси; інвестиції.
В. Н. Немцев [32]	2004	природні ресурси; оборотні кошти, в т.ч. матеріальні ресурси; трудові ресурси; капітал; заповзятливість (підприємницька активність); результати науково-технічного прогресу.
Г.В. Шадріна [53] Г.В. Савицька [43]	2005	засоби праці (основні засоби); предмети праці (матеріальні ресурси); праця (трудові ресурси).
В.І. Тітов [46]	2008	основні виробничі фонди; оборотні кошти; матеріально-технічні ресурси; трудові ресурси.

Отже, на основі проведених досліджень можна зробити висновок, що в сучасній економічній теорії немає єдиного ставлення до змісту виробничих ресурсів підприємства та їх складу. Слід зазначити, що єдиного методичного підходу до його оцінки не існує.

Невизначеність теоретичних трактувань цього терміну призводить до непорозумінь у практичних аспектах його використання – при аналізі та оцінці використання виробничих ресурсів компаній.

На нашу думку, найбільш повну інтерпретацію виробничих ресурсів підприємства слід розглядати як сукупність певних факторів (запасів, ресурсів, коштів і предметів праці), які є в наявності на підприємстві і які підприємство також може мобілізувати та використовувати для досягнення конкретної мети та досягнення очікуваного результату в цей період.

Систематизуючи розглянуті підходи до складу виробничих ресурсів, запропонуємо наступну класифікацію виробничих ресурсів за ознаками (таблиці 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікаційні групи виробничих ресурсів підприємства за ознаками

За фізичним змістом	За економічним змістом	За призначенням в процесі виробництва
засоби праці (основні засоби); предмети праці (оборотні кошти або (матеріальні ресурси); праця (трудові ресурси).	природні ресурси; виробничі фонди; трудові ресурси; інформаційні ресурси; підприємницька активність.	основні засоби; оборотні кошти; матеріальні ресурси; кадрові ресурси; фінансові ресурси; інформаційні ресурси; інвестиції.

У зв'язку з тим, що для розвитку підприємства необхідна наявність виробничих ресурсів у певній кількості та якості, адекватна оцінка використання виробничих ресурсів у кожному підприємстві має особливе практичне значення.

Охарактеризуємо кожен складову засобів виробництва підприємства за фізичним змістом.

Довгострокові активи - це засоби праці, які беруть участь у процесі виробництва в декілька циклів, зберігають свою натуральну форму і в процесі зносу поступово переносять свою вартість на виготовлену продукцію.

Оборотні фонди - це кошти, що передаються у виробничі оборотні фонди та фонди оборотних коштів для забезпечення безперервності виробничого процесу, реалізації продукції та отримання прибутку.

До складу трудових ресурсів підприємства входять усі працівники підприємства різного професійного рівня та кваліфікації, які входять до складу його бухгалтерів. До реєстру штатних працівників включаються всі працівники, з якими укладено письмовий трудовий договір (контракт) на певний строк, строк або сезонно на один і більше днів.

1.2. Методика оцінки використання трудових ресурсів

Оцінка трудових ресурсів за ринкових умов стає особливо важливою, оскільки праця має вартість і тому є конкурентоспроможною на ринку праці. Склад, кваліфікація та розподіл робочої сили відіграють фундаментальну роль у належному функціонуванні компанії.

При оцінці трудових ресурсів вирішуються наступні завдання:

оцінка пропозиції компанії та її підрозділів щодо персоналу, його складу, стану, руху та професійного рівня;

аналіз використання робочого часу;

оцінка працездатності виробів;

аналіз рівня дотримання норм виробітку;

оцінка рівня ефективності праці, факторів її зростання;

виявлення резервів підвищення продуктивності праці;

оцінка впливу факторів праці на обсяг виробництва;

аналіз складу та структури фонду оплати праці;

озв'язку динаміки зростання продуктивності праці з динамікою середнього заробітку.

У процесі оцінювання визначається ступінь виконання плану та динаміка показників; вплив факторів на розвиток досліджуваних показників; Причини відхилень від плану, рівнів і нормативів попереднього періоду, резерви підвищення ефективності праці та мобілізація цих резервів.

До складу працівників за основною діяльністю входять такі категорії працівників: робітники, учні, керівники, спеціалісти, обслуговуючий персонал та персонал охорони.

Наступним кроком в аналізі пропозиції та наявності людських ресурсів є оцінка структури робочої сили.

Аналізуючи чисельність працівників, необхідно звернути особливу увагу на зміни чисельності працівників, які впливають на ефективність праці.

Порівняння середніх тарифних коефіцієнтів показує відповідність кваліфікації працівників важкості виконуваної роботи. Середні посади та посади працівників також необхідно аналізувати за окремими професіями.

Професійна структура працівників характеризується відсотковим розподілом їх кількості між окремими професіями.

Рівень кваліфікації керівників і спеціалістів принципово залежить від освіти, демографічних факторів (вік, досвід роботи, стать) і професійних характеристик.

Перевіряється рівень освіти на вакантну посаду. Керівники та спеціалісти групуються за ознаками, що визначають рівень їх кваліфікації, виявляються зміни характеристик.

На основі аналітичних даних розробляються заходи щодо підвищення кваліфікації та оптимального розподілу персоналу відповідно до його кваліфікації та бізнес-характеристик.

Кількість працівників у компанії постійно змінюється через плинність зовнішніх працівників, яка включає коливання, пов'язані з прийомом на роботу, і коливання, спричинені звільненнями.

Загальна чисельність працівників, прийнятих і звільнених компанією за звітний період, є абсолютним показником загальної плинності кадрів за прийомом і звільненням.

Для визначення відносних показників кожний із видів обороту ділиться на середньооблікову чисельність працюючих. Звідси:

коефіцієнт обороту з прийняття:

$$K_{\Pi} = \frac{\Pi}{\bar{N}} \cdot 100, \quad (1.1)$$

коефіцієнт обороту зі звільнення:

$$K_{З} = \frac{З}{\bar{N}} \cdot 100, \quad (1.2)$$

загальний коефіцієнт обороту дорівнює:

$$K = \frac{\Pi + З}{\bar{N}} \cdot 100 = \frac{\Pi}{\bar{N}} \cdot 100 + \frac{З}{\bar{N}} \cdot 100 = K_{\Pi} + K_{З}, \quad (1.3)$$

де Π – кількість працівників прийнятих на роботу;

$З$ – кількість звільнених працівників;

\bar{N} – середньооблікова чисельність працівників.

Необхідно розрізнити необхідну і надмірну плинність кадрів. Причиною неминучих коливань є пенсії, розірвання контракту або найму, військова служба

Надмірна плинність пов'язана зі звільненнями за власним бажанням і порушеннями трудової дисципліни. Він також відомий як абсолютна величина плинності робочої сили.

Коефіцієнт заміщення робочої сили — це відношення кількості працівників, зайнятих протягом досліджуваного періоду, до кількості вивільнених за той самий період.

Коефіцієнт витривалості (стабільності) працівників визначається як відношення кількості працівників, облікованих у списках за аналізований період, до чисельності працівників, облікованих у списках на початок цього періоду.

На основі аналізу руху працівників необхідно розробити заходи щодо мінімізації необґрунтованого звільнення працівників, що сприяло б підвищенню ефективності праці, а отже, і зниженню собівартості продукції. а отже збільшення прибутку та прибутковості.

Від економного й ефективного використання робочого часу значною мірою залежить раціональне використання праці. При аналізі використання робочого часу найбільша увага приділяється виявленню марнотратного та невиробничого використання.

Фонд робочого часу визначається за формулою:

$$\text{ФРЧ} = Ч \cdot Д \cdot \bar{T}, \quad (1.4)$$

де ФРЧ – фонд робочого часу;

Ч – чисельність робітників;

Д – кількість днів, відпрацьованих робітником в середньому за досліджуваний період;

\bar{T} – середня тривалість робочого дня.

На підставі формули (1.4) можна визначити вплив певних факторів на зміну фонду робочого часу.

Аналіз продуктивності праці важливий для аналізу використання трудових ресурсів.

Виробіток як показник продуктивності праці визначається за формулою:

$$W = \frac{Q}{t}, \quad (1.5)$$

де W – продуктивність праці (середній виробіток);
 Q – обсяг виготовленої продукції;
 t – витрати часу на виробництво продукції.

Зворотною характеристикою середнього виробітку є трудомісткість – витрати робочого часу на виготовлення одиниці продукції:

$$\tau = \frac{t}{Q}, \quad (1.6)$$

де τ – трудомісткість продукції

Між розглянутими вище середніми показниками існує взаємозв'язок:

$$PB = D \cdot T \cdot GB \cdot d, \quad (1.7)$$

де PB – виробіток продукції на одного працівника основної діяльності;
 D – тривалість робочого періоду (кількість відпрацьованих днів одним робітником за рік);
 T – тривалість робочого дня;
 GB – середньогодинний виробіток;
 d – частка робітників в загальній чисельності основного персоналу.

Аналіз продуктивності праці включає:

- оцінка виконання плану та динаміки ефективності роботи;
- дослідження впливу факторів на рівень продуктивності праці;
- дослідження впливу ефективності праці на інші показники;
- виявлення резервів підвищення продуктивності праці.

Розрахункова ефективність праці за виробітком сильно залежить від трудомісткості продукції. Між цими показниками існують певні залежності.

Отже, з урахуванням відомої величини зміни трудомісткості виробництва розраховують очікувану зміну продуктивності праці (середньогодинної виробітку) за формулою:

$$\Delta W = \frac{\Delta \tau \% \cdot 100}{100 - \Delta \tau \%}, \quad (1.8)$$

Якщо ж відома зміна середньогодинного виробітку, то зміна трудомісткості визначається за формулою:

$$\Delta \tau = \frac{\Delta W \% \cdot 100}{100 + \Delta W \%}, \quad (1.9)$$

1.3. Методика оцінки основних засобів

Враховуючи сучасний високий рівень технічного розвитку промислового виробництва, розмір і стан основних фондів стають ключовими факторами, які значно визначають потенційні можливості та виробничу потужність даного сектору. З цього випливає необхідність проведення аналізу стану та використання виробничих резервів основних фондів, оцінки їх впливу на збільшення обсягів виробництва та виконання плану виробництва.

Основними завданнями аналізу є:

забезпечення основних ресурсів компанії та її підрозділів, що включає адаптацію розміру, складу та технічного рівня ресурсів до конкретних потреб;

реалізація завдання зростання та оновлення основних засобів, включаючи технічний стан інвестиційної нерухомості;

аналіз коефіцієнта використання основних засобів, факторів, що впливають на їх вартість, і оцінка використання виробничих потужностей та обладнання;

стан не виробничих основних фондів, таких як житло для працівників, приміщення для дітей, санітарні та спортивні споруди.

Аналіз основних засобів включає в себе такі аспекти:

структуру основних засобів.

наявність та обіг основних засобів.

використання виробничих потужностей, приміщень та обладнання.

резерви для збільшення виробництва та підвищення ефективності за рахунок оптимального використання трудових ресурсів.

Враховання цих аспектів дозволяє компанії раціонально використовувати свої ресурси та ефективно планувати стратегію подальшого розвитку.

Відповідно до Постанови (стандарту) бухгалтерського обліку № 7 «Довгострокові активи — це матеріальні активи, які підприємство придбає для використання в процесі виробництва чи постачання товарів, надання послуг, надання їх в оренду третім особам або здійснення адміністративної та соціальної діяльності». очікуваний строк корисного використання (прибуток) перевищує один рік (або операційний цикл, якщо він перевищує один рік).

Для оцінки технічного стану основних засобів визначаються коефіцієнти витрати.

Коефіцієнт зношеності ($K_{ЗН}$) визначається як відношення суми зносу за весь період функціонування основних засобів ($ЗН$) до їх первісної вартості ($ОФ_{П}$).

$$K_{ЗН} = \frac{ЗН}{ОФ_{П}} \cdot 100, \quad (1.13)$$

Коефіцієнт зношеності характеризує зношеність функціонуючих основних засобів, тобто ту частину вартості основних засобів, яка перенесена на вартість новоствореного продукту.

Коефіцієнт придатності (K_{Π}) розраховується як відношення залишкової вартості основних засобів ($O\Phi_3$) до їх первісної вартості ($O\Phi_{\Pi}$):

$$K_{\Pi} = \frac{O\Phi_3}{O\Phi_{\Pi}} = \frac{O\Phi_{\Pi} - Z_{\Pi}}{O\Phi_{\Pi}} = \frac{O\Phi_{\Pi}}{O\Phi_{\Pi}} - \frac{Z_{\Pi}}{O\Phi_{\Pi}} = 1 - K_{Z\Pi}, \quad (1.14)$$

Конкретні коефіцієнти встановлюються на основі поточних показників, тобто на певний період часу. Тому вони розраховуються на початок і кінець звітного періоду.

Проте зробити точні висновки про стан основних фондів за даними про споживання не можна, оскільки:

на величину амортизації довгострокових активів значною мірою впливає метод нарахування амортизації, що застосовується на підприємстві;

оцінка вартості придбання основних засобів залежить від ринкової ситуації і тому може відрізнятись від оцінки, встановленої через коефіцієнт пропорційності;

Обладнання, що амортизується, накопичується до повного його відновлення, але фізично, з запасом, цей актив не зношується, а загальний знос зростає.

Технічний стан довгострокових активів і, насамперед, устаткування також оцінюється на основі піраміди їх віку. Для цього прилади згруповані зверху за типом і всередині кожного типу (групи) за часом роботи. Порівняння фактичного і нормативного терміну служби окремих елементів активної частини довгострокових активів може скласти певне враження про корисність машин, інструментів, обладнання тощо. Можна визначити середній термін експлуатації за такою формулою:

$$\bar{T} = \frac{\sum T \cdot n}{\sum n}, \quad (1.15)$$

де \bar{T} – середній термін експлуатації певного виду основних засобів;
 T – середнє арифметичне значення відповідного інтервалу в роках;
 n – кількість однорідних видів основних засобів відповідної вікової групи.

Зіставленням середнього терміну експлуатації певних видів основних засобів за декілька років можна нарівні з іншими показниками зробити висновки про їх технічний стан.

Для оцінки тенденції зміни обсягу і руху основних засобів та їх відтворення використовуються їх баланси.

Так, баланс основних засобів за повною первісною вартістю має вигляд:

$$\text{ОФ}_\Pi + \Pi = B + \text{ОФ}_K, \quad (1.16)$$

де ОФ_Π , ОФ_K – вартість основних засобів відповідно на початок і кінець звітного періоду;

Π – вартість придбаних основних засобів за звітний період;

B – вартість виведених з експлуатації основних засобів за звітний період.

На підставі балансу визначається система показників, які характеризують рух основних засобів, зокрема:

коефіцієнт надходження основних засобів:

$$K_H = \frac{\text{ОФ}_H}{\text{ОФ}_K} \cdot 100, \quad (1.17)$$

де K_H – коефіцієнт надходження основних засобів;
 $ОФ_H$ – вартість основних засобів, що надійшли за звітний період;
 $ОФ_K$ – вартість основних засобів на кінець періоду;

коефіцієнт оновлення:

$$K_{OH} = \frac{ОФ_V}{ОФ_K} \cdot 100, \quad (1.18)$$

де K_{OH} – коефіцієнт оновлення основних засобів;
 $ОФ_V$ – вартість введених в експлуатацію основних засобів;

коефіцієнт вибуття основних засобів:

$$K_B = \frac{ОФ_{ВВ}}{ОФ_{П}} \cdot 100, \quad (1.19)$$

де K_B – коефіцієнт вибуття основних засобів;
 $ОФ_{ВВ}$ – вартість виведених з експлуатації основних засобів у звітному періоді;
 $ОФ_{П}$ – вартість основних засобів на початок періоду.

Коефіцієнт приросту ($K_{пр}$) – характеризує рівень приросту основних засобів або окремих його груп за певний період. Розраховується за формулою:

$$K_{пр} = \frac{\Phi_{пр}}{\Phi_{п}}, \quad (1.20)$$

де $\Phi_{пр}$ – вартість приросту основних засобів, тис. грн.

Термін оновлення основних засобів ($T_{\text{он}}$):

$$T_{\text{он}} = \frac{\Phi_{\text{п}}}{\Phi_{\text{вв}}}, \quad (1.21)$$

Для оцінки ефективності використання основних засобів використовується система показників – загальні і часткові.

1.4. Методика оцінки оборотних коштів

Крім основних ресурсів для ведення бізнесу, велике значення має наявність ідеального розміру оборотних коштів. Поновлювані фонди — це сукупність фондів, призначених для створення поновлюваних виробничих фондів і поновлюваних фондів, що забезпечують їх безперервність кругообігу.

Оборотні кошти гарантують безперервність виробництва та збуту продукції компанії. Поточні промислові товари надходять у виробництво в натуральному вигляді і повністю споживаються в процесі виготовлення продукту, переносячи свою вартість на кінцевий продукт.

Під час свого руху оборотний капітал поступово проходить три фази: грошову, виробничу та ринкову.

Перший етап грошового обігу має підготовчий характер. Вона циркулює у сфері обігу. Тут ресурси перетворюються на виробничі запаси.

Фаза виробництва - це безпосередній процес виробництва. На цьому етапі все ще завищується собівартість виготовленої продукції, але не в повному обсязі, а в розмірі вартості використаних виробничих запасів, додаткових авансів на вартість винагород і супутніх витрат, перенесених витрат. активний постійний. Виробнича фаза циклу завершується виведенням готової продукції на ринок, а потім починається фаза її реалізації.

У третій фазі циклу продукт праці (готова продукція) просувається з тією ж швидкістю, що й у другій фазі. Лише після переведення ринкової форми вартості виготовленої продукції в грошову форму авансові платежі нараховуються за рахунок частини виручки від реалізації продукції. Інша частина являє собою накопичення коштів, які будуть використані згідно з планом розподілу.

Склад і розподіл оборотних коштів залежить від сфери діяльності: виробництва, збуту та посередництва, а також від сфери послуг (включаючи фінанси).

До складу оборотних коштів відносяться всі елементи, що утворюють оборотні кошти.

Поділ оборотних коштів на фонди обігу та фонди обігу залежить від специфіки їх використання та поділу на сфері виробництва та реалізації.

Нинішні виробничі потужності включають:

Елементи роботи (сировина, покупна сировина і напівфабрикати, допоміжні матеріали, паливо, тара, запчастини тощо);

Короткострокові оборотні кошти (предмети та інструменти, що мають невелику вартість і швидко зношуються);

Коефіцієнт оборотності показує, скільки оборотів здійснили оборотні кошти за певний період, і розраховується за формулою:

$$K_{об} = \frac{РП}{ОК}, \quad (1.29)$$

де $K_{об}$ – коефіцієнт оборотності, оборотів;

РП – вартість реалізованої продукції, грн.;

ОК – середній залишок оборотних коштів, грн.

Періодом, за який визначають обсяг реалізованої продукції та середні залишки оборотних коштів може бути місяць (30 днів), квартал (90 днів), рік (360 днів).

Показником, оберненим коефіцієнту оборотності, є коефіцієнт завантаження оборотних коштів, який показує, скільки оборотних коштів припадає на одну грошову одиницю (гривню) реалізованої продукції за певний період. Величина цього показника обчислюється за формулою:

$$K_{\text{заван}} = \frac{OK}{РП}, \quad (1.30)$$

де $K_{\text{заван}}$ – коефіцієнт завантаження оборотних коштів.

Тривалість одного обороту (швидкість обороту) оборотних коштів визначається за формулою:

$$T_{\text{об}} = \frac{Д}{K_{\text{об}}}, \quad (1.31)$$

або

$$T_{\text{об}} = \frac{Д \cdot OK}{РП}, \quad (1.32)$$

де $T_{\text{об}}$ – тривалість одного обороту, днів,
 $Д$ – кількість днів періоду.

Для характеристики економічної ефективності використання оборотних коштів може бути використаний показник віддачі (рентабельності) оборотних коштів, котрий являє собою відношення прибутку від реалізації продукції до середніх залишків оборотних коштів:

$$P_{\text{ок}} = \frac{\text{ПР}}{\text{ОК}}, \quad (1.33)$$

де $P_{\text{ок}}$ – рентабельність оборотних коштів, %;

ПР – прибуток від реалізації продукції, грн.

Враховуючи відомі стратегії управління економічною діяльністю підприємства та для ефективного вирішення конкретних управлінських завдань, застосовуються різні системи аналізу оборотних коштів. Серед них виділяються такі основні підходи: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, порівняльний аналіз, аналіз ризиків, коефіцієнтний аналіз та інтегральний аналіз.

Аналіз стану оборотного капіталу підприємства дозволяє короткостроково оцінити структуру оборотного капіталу, його абсолютний обсяг та розподіл між різними видами оборотних коштів за визначений період, наприклад, за місяць, квартал чи рік.

Організація аналізу оборотних коштів базується на кількох принципах:

Забезпечення незалежності компаній у плануванні та управлінні оборотним капіталом, забезпечуючи оперативну незалежність у використанні оборотного капіталу.

Визначення планових потреб та розподіл оборотних коштів за окремими елементами і підрозділами з урахуванням оптимальної потреби в оборотних коштах для забезпечення безперервності виробничого процесу.

Корекція розрахункових та діючих нормативів відповідно до змін у вимогах підприємства, таких як обсяги виробництва, ціни на сировину, постачальники і споживачі, форми розрахунків.

Раціональна система фінансування оборотних коштів, що передбачає формування коштів за рахунок власних ресурсів та залучених коштів з метою забезпечення нормального фінансового стану підприємства.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Характеристика підприємства

Компанія "КУСУМ ФАРМ" об'єднує понад дві тисячі висококваліфікованих фахівців у різних країнах, таких як Україна, Індія, Молдова, Казахстан, Узбекистан, Філіппіни, Мексика та Кенія. Зокрема, у складі компанії функціонують чотири сучасні фабрики, три з яких розташовані в Індії, одна - в Україні, а також два власні дослідницькі центри. Більше 100 брендів компанії успішно використовуються у галузях гінекології, кардіології, ендокринології, неврології, гастроентерології та інших.

Місія "КУСУМ ФАРМ" полягає в тому, щоб забезпечити здорове та щасливе життя для кожної людини. Компанія прагне, щоб якнайбільше осіб у світі могли жити без страждань та болі. Основна мета - забезпечити пацієнтам доступ до якісних, ефективних та безпечних ліків, які сприятимуть подовженню та покращенню якості життя.

Корпоративні цінності "КУСУМ ФАРМ" визначаються такими принципами, як здоров'я та щастя людей, відповідальність працівників, етичність та чесність, відкритість та довіра. Ці цінності становлять основу корпоративної культури і визначають дії співробітників. Кожна цінність сприяє досягненню значущих результатів.

"КУСУМ ФАРМ" цінує особисту відповідальність, командну роботу, взаємоповагу, націленість на результат, постійне самовдосконалення, оптимізм та відкритість до нового. Кожен усвідомлює важливість цих цінностей і розуміє, що вони несуть велику відповідальність за здоров'я та життя мільйонів людей, які отримують медичну допомогу.

Корпоративне бачення "КУСУМ ФАРМ" полягає в постійному підвищенні рівня якості на всіх етапах виробництва ліків. Головна мета - бути високоприбутковою та швидкозростаючою компанією з міцною позицією на світовому фармацевтичному ринку. Для "КУСУМ ФАРМ" щасливе і здорове життя людей є найважливішою винагородою за зусилля суспільства. Тому компанія постійно інвестує у наукові дослідження для розробки нових фармацевтичних рішень, спрямованих на покращення терапії.

«КУСУМ ФАРМ» прагне вести свій бізнес чесно та прозоро та впроваджує стандарти етичної поведінки, щоб забезпечити дотримання компаніями етичних вимог та антикорупційного законодавства України. Для цього були підготовлені відповідні документи.

Серед них Кодекс корпоративної культури «КУСУМ ФАРМ» та Антикорупційна програма. Ці документи компанії є вираженням твердої позиції КУСУМ ФАРМ щодо абсолютної нетерпимості до будь-яких проявів корупції та неетичної поведінки в усіх сферах бізнесу та суспільства.

Етичні стандарти та антикорупційні вимоги поширюються на всіх працівників КУСУМ ФАРМ, і кожен працівник несе відповідальність за їх недотримання.

Вивчення різних сторін господарської діяльності підприємства у зв'язку та взаємозалежності означає оцінку кожного економічного показника господарської діяльності у співвідношенні з іншими показниками та загальними результатами роботи.

Іншою особливістю методу економічного аналізу є вивчення не тільки кількісних, а й якісних показників. Це пояснюється тим, що кількісні показники не дають повного уявлення про якісні зміни, які відбуваються під час підприємницької діяльності. Наприклад, аналізуючи абсолютний обсяг і величину витрат, варто брати до уваги кількісний показник, такий як обсяг продажів, і якісні показники, такі як структура продажів, зростання продуктивності праці тощо.

Динаміка основних економічних показників роботи ТОВ «КУСУМ ФАРМ» наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка основних економічних показників роботи підприємства

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	Темпи росту, %	
				2022/2020	2022/2021
1 Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	42731,8	66036,2	114885,8	268,85	173,97
2 Середньооблікова чисельність персоналу, осіб.	132	155	167	126,52	107,74
3 Середньорічний виробіток працюючих, тис. грн/ос.	323,73	426,04	687,94	212,5	161,47
4 Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	4824,5	6471,55	8579,9	177,84	132,58
5 Фондовіддача, грн.	8,86	10,20	13,39	151,13	131,27
6 Витрати на виробництво та реалізацію продукції, тис. грн.	38531,2	58458,1	101451,9	263,30	173,55
7 Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	90,17	88,52	88,31	97,93	99,75
8 Прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	4200,6	7578,1	13433,9	319,81	177,27
9 Рентабельність продукції, %	10,9	12,96	13,24	121,47	102,16
10 Рентабельність продажу, %	9,83	11,48	11,69	118,92	101,83
11 Чистий прибуток, тис. грн.	3305,2	6135,8	11015,8	333,29	179,53

На підставі даних таблиці 2.1 можна зробити наступні висновки. В 2022 році обсяг виручки від реалізації продукції склав 114885,8 тис. грн., що на 168,85% ($114885,8 / 42731,8 \cdot 100 - 100$) більше ніж в 2020 році та на 73,97% ($114885,8 / 66036,2 \cdot 100 - 100$) більше ніж в 2022 році.

За останні три роки спостерігаємо постійне зростання середньооблікової чисельності персоналу підприємства. з 132 осіб у 2020 році до 155 осіб у 2021 році та 167 осіб у 2022 році.

При цьому темп росту середньорічного виробітку одного працюючого у 2022 році відносно 2020 року склав 212,5% ($687,94 / 323,73 \cdot 100$), а відносно 2021 року – 161,47% ($687,94 / 426,04 \cdot 100$).

За останній рік проаналізованого періоду спостерігається значне зростання середньорічної вартості основних засобів. У 2020 році вартість основних засобів підприємства становила 4824,5 тис. грн., а у 2022 році склала 8579,9 тис. грн. Тобто відносно 2020 року зростання середньорічної вартості основних засобів склало 177,84% ($8579,9 / 4824,5 \cdot 100$), а відносно 2021 року – 132,58% ($8579,9 / 6471,55 \cdot 100$).

В звітному році відбулося збільшення фондівдачі основних засобів. Темп росту фондівдачі у 2022 році відносно 2020 року склав 151,13% ($13,39 / 8,86 \cdot 100$), а відносно 2021 року 131,27% ($13,39 / 10,20 \cdot 100$).

Витрати на виробництво та реалізацію продукції у 2022 році склали 101451,9 тис. грн., тобто збільшились у порівнянні з 2021 роком 163,3% ($101451,9 / 38531,2 \cdot 100 - 100$). Темп росту витрат відносно 2021 року склав 173,55% ($101451,9 / 38531,2 \cdot 100$), тобто їх зростання склало 73,55% ($173,55 - 100$). При цьому витрати на 1 грн. реалізованої продукції в 2022 році відносно 2020 року скоротились на 2,07% ($88,31 / 90,17 \cdot 100 - 100$), а відносно 2021 року їх скорочення склало 0,25% ($88,31 / 88,52 \cdot 100 - 100$).

Темп росту прибутку від реалізації продукції у 2022 році в порівнянні з 2020 роком склав 319,81% ($13433,9 / 4200,6 \cdot 100$), а в порівнянні з 2021 роком – 177,27% ($13433,9 / 7578,1 \cdot 100$). Абсолютний розмір прибутку від реалізації продукції у 2022 році склав 13433,9 тис. грн., а розмір чистого прибутку склав 11015,8 тис. грн.

При цьому спостерігається збільшення показників рентабельності як продукції, так і продажу. У 2022 році розмір рентабельності продукції досяг 13,24%, а рентабельності продажу 11,69%.

Таким чином, можна зазначити що за останні три роки спостерігається покращення економічних показників діяльності підприємства. Діяльність підприємства є ефективною та прибутковою.

2.2. Оцінка використання трудових ресурсів підприємства

У сучасних умовах економічного планування та активізації виробництва значно зросло значення трудових показників в оцінці та аналізі господарської діяльності.

Метою оцінки трудових ресурсів є виявлення невикористаних резервів і можливостей і розробка заходів щодо використання цих резервів.

Оцінка забезпеченості підприємства робочою силою здійснюється шляхом порівняння фактичної чисельності працівників у розрізі категорій із плановими показниками та показниками, досягнутими за попередній період.

Оцінка пропозиції робочої сили на підприємстві зазвичай починається з вивчення складу і структури працівників підприємства.

Дані для оцінки представимо в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Склад та структура персоналу підприємства

Категорії персоналу	Минулий рік		Звітний рік		Відхилення, (±)
	чисельність, осіб	питома вага, %	чисельність, осіб	питома вага, %	
Персонал, всього	155	100,0	167	100,0	12
у тому числі:					
робітники	84	54,19	86	51,50	2
керівники	25	16,13	27	16,17	2
фахівці	27	17,42	32	19,16	5
інші	19	12,26	22	13,17	3

Дані таблиці 2.2 свідчать про те, що на аналізованому підприємстві в звітному році чисельність персоналу в порівнянні з минулим роком збільшилась на 12 осіб (167 – 155) та склала 167 осіб.

Зростання чисельності персоналу спостерігається в розрізі всіх категорій: так чисельність робітників зросла на 2 особи (86 – 84) та склала 86 осіб, чисельність керівників зросла на 2 особи (27 – 25) до 27 осіб, чисельність фахівців зросла на 5 осіб (32 – 27) до 32 осіб, а зростання чисельності іншого персоналу склало 3 особи (22 – 19) до 22 осіб.

Найбільшу питому вагу в структурі персоналу як у минулому, так і у звітному році займають робітники. Питома вага робітників у минулому році становила 54,19% ($84 / 155 \cdot 100$), а у звітному році – 51,5% ($86 / 167 \cdot 100$), тобто спостерігається її скорочення на 2,69% (51,5 – 54,19).

Керівники становлять 16,17% ($27 / 167 \cdot 100$) від загальної чисельності персоналу, фахівці 19,16% ($32 / 167 \cdot 100$), а інший персонал – 13,17% ($22 / 167 \cdot 100$).

Структуру персоналу підприємства є представимо на рисунку 2.1.

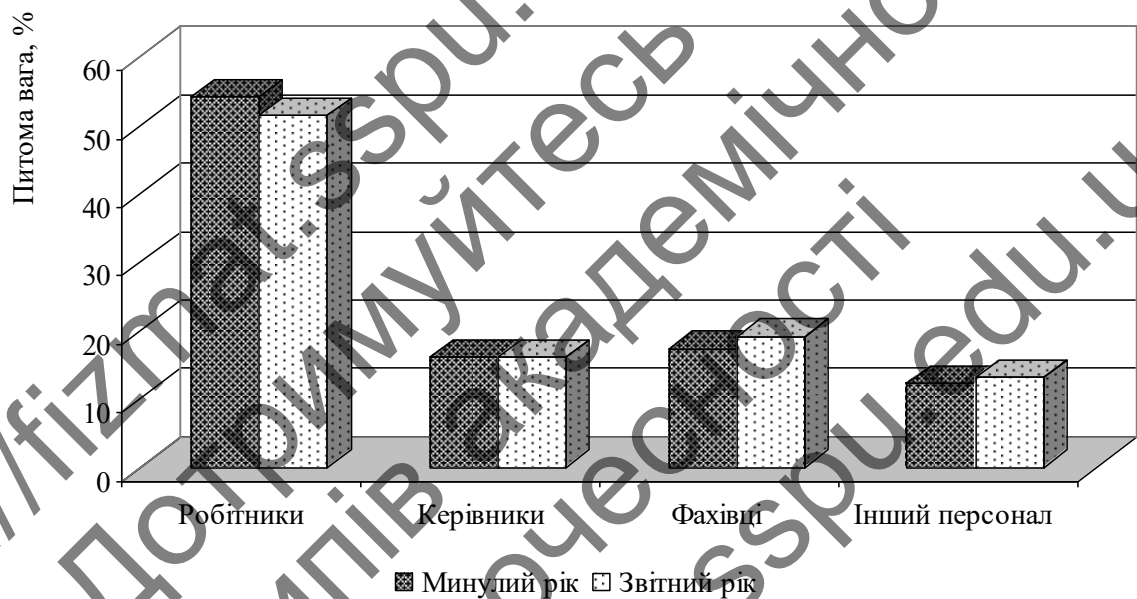

Рис. 2.1. Структура персоналу підприємства

На підставі даних рисунку 2.1 можна відзначити, що суттєвих змін в структурі персоналу підприємства протягом проаналізованого періоду не спостерігається.

Для оцінки повноти використання трудових ресурсів необхідно проаналізувати кількість відпрацьованих днів і годин одним робітником за звітний період, а також ступінь використання фонду робочого часу.

Дані для проведення аналізу ефективності використання робочого часу приведені в таблиці 2.3.

Аналіз ефективності використання робочого часу

Показник	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1 Середньооблікова чисельність робітників, осіб	84	86	2	2,38
2 Відпрацьовано за рік одним робітником:				
днів	248	244	-4	-1,61
годин	1984	1927,6	-56,4	-2,84
3 Середня тривалість робочого дня, годин	8	7,9	-0,1	-1,25
4 Фонд робочого часу, годин	166656,0	165773,6	-882,4	-0,53

За даними таблиці 2.3 можна відзначити, що на аналізованому підприємстві фактичний фонд робочого часу в звітному році в порівнянні з минулим роком скоротився на 882,4 години (165773,6 – 166656,0) та склав 165773,6 годин.

Фонд робочого часу (ФРЧ) залежить від чисельності робітників (ЧР), кількості відпрацьованих днів одним робітником в середньому за рік (Д) і середній тривалості робочого дня (П):

$$\text{ФРЧ} = \text{ЧР} \cdot \text{Д} \cdot \text{П}, \quad (2.1)$$

Вплив чинників на зміну фонду робочого часу можна встановити способом абсолютних різниць:

зміна середньооблікової чисельності робітників:

$$\Delta \text{ФРЧ}_{\Delta \text{ЧР}} = (\text{ЧР}_1 - \text{ЧР}_0) \cdot \text{Д}_0 \cdot \text{П}_0, \quad (2.2)$$

$$\Delta \text{ФРЧ}_{\Delta \text{ЧР}} = (86 - 84) \cdot 248 \cdot 8,0 = 3968 \text{ годин};$$

зміна кількості відпрацьованих днів одним робітником за рік:

$$\Delta \text{ФРЧ}_{\Delta \text{Д}} = (\text{Д}_1 - \text{Д}_0) \cdot \text{ЧР}_1 \cdot \text{П}_0, \quad (2.3)$$

$$\Delta\text{ФРЧ}_{\Delta\text{Д}} = (244 - 248) \cdot 86 \cdot 8,0 = - 2752 \text{ годин}$$

зміна тривалості робочого дня:

$$\Delta\text{ФРЧ}_{\Delta\text{П}} = (\text{П}_1 - \text{П}_0) \cdot \text{Д}_1 \cdot \text{ЧР}_1, \quad (2.4)$$

$$\Delta\text{ФРЧ}_{\Delta\text{П}} = (7,9 - 8,0) \cdot 244 \cdot 86 = - 2098,4 \text{ годин}$$

сумарний вплив перерахованих чинників складе:

$$\Delta\text{ФРЧ} = 3968 - 2752 - 2098,4 = - 882,4 \text{ години}$$

Дані для аналізу використання персоналу підприємства представимо в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Аналіз використання персоналу підприємства

Показник	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1 Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	66036,2	114885,8	48849,6	73,97
2 Середньооблікова чисельність працюючих, осіб	155	167	12	7,74
з них робітників	84	86	2	2,38
3 Питома вага робітників у складі працюючих, %	54,19	51,5	-2,69	—
4 Середньорічний виробіток, грн./ос.				
одного працюючого	426040,0	687938,92	261898,92	61,47
одного робітника	786145,24	1335881,4	549736,16	69,93
5 Фонд оплати праці працівників, тис. грн.	10784,6	13450,5	2665,9	24,72
6 Середньорічна заробітна плата, грн.	69578,06	80541,92	10963,86	15,76
7 Середньомісячна заробітна плата, грн.	5798,17	6711,83	913,66	15,76
8 Зарплатомісткість продукції, грн.	0,16	0,117	-0,05	-28,22

Наведені в таблиці 2.4 дані свідчать про те, що в звітному році в порівнянні з 2021 роком середньорічний виробіток одного працюючого збільшився на 261898,92 грн./ос. (687938,92 – 426040,0) або на 61,47% (261898,92 / 426040,0 · 100), а середньорічний виробіток одного робітника збільшився на 549736,16 грн./ос. (1335881,4 – 786145,24) або на 69,93% (549736,16 / 786145,24 · 100).

Проведемо розрахунок впливу факторів першого порядку на зміну рівня середнього виробітку одного працюючого методом абсолютних різниць.

Вплив зміни питомої ваги робітників у складі працюючих:

$$\Delta P_{\Pi} = [\Delta P_{p} \cdot P_{p0}] : 100, \quad (2.5)$$

$$\Delta P_{\Pi} = (51,5 - 54,19) \cdot 786145,24 / 100 = -21147,31 \text{ грн./ос.}$$

вплив зміни середнього виробітку одного робітника:

$$\Delta P_{\Pi} = [\Delta P_{p} \cdot P_{p1}] : 100, \quad (2.6)$$

$$\Delta P_{\Pi} = (1335881,4 - 786145,24) \cdot 51,5 / 100 = 283114,12 \text{ грн./ос.}$$

Проведені розрахунки свідчать про те, що за рахунок скорочення питомої ваги робітників у складі працюючих на 2,69% (51,5 – 54,19) середньорічний виробіток одного працюючого скоротився на 1147,31 грн./ос., а зростання виробітку одного робітника на 549736,16 грн./ос. (1335881,4 - 786145,24) призвело до зростання середньорічного виробітку одного працюючого на 283114,12 грн./ос.

Сумарний вплив перерахованих чинників склав 261966,81 грн./ос. (-21147,31 + 283114,12), що відповідає загальному збільшенню середньорічного виробітку одного працюючого (незначні розбіжності викликані округленнями).

Зміна середнього заробітку працюючих за той або інший відрізок часу (рік, місяць, день, годину) характеризуються його індексом ($I_{CЗ}$), який визначається відношенням середньої зарплати за звітний період ($CЗ_{\Phi}$) до середньої зарплати в базисному періоді ($CЗ_{Б}$):

$$I_{CЗ} = \frac{CЗ_{\Phi}}{CЗ_{Б}}, \quad (2.7)$$

Аналогічним чином розраховується індекс продуктивності праці ($I_{ГВ}$):

$$I_{ГВ} = \frac{ГВ_{\Phi}}{ГВ_{Б}}, \quad (2.8)$$

На аналізованому підприємстві індекс середньої заробітної плати становить 1,1576 (80641,92 / 69578,06), а індекс продуктивності праці 1,6147 (687938,92 / 426040,0).

Розрахуємо суму економії (E) фонду оплати праці у зв'язку із зміною співвідношень між темпами зростання продуктивності праці і його оплати використовуючи наступну формулу:

$$E = \text{ФОТ}_1 \cdot \frac{I_{CЗ} - I_{ГВ}}{I_{CЗ}}, \quad (2.9)$$

$$E = 13450,5 \cdot ((1,1576 - 1,6147) / 1,1576) = - 5311,18 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, сума економії фонду оплати праці становить 5311,18 тис. грн.

2.3. Оцінка використання основних засобів підприємства

Оцінка складу та руху основних засобів проводиться зіставленням звітних даних, що показують їх вартість на початок і кінець звітного періоду.

Дані про вартість основних засобів аналізованого підприємства за минулий та звітний рік наводяться у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз складу та структури основних засобів

Склад основних засобів	Наявність на початок року		Надійшло за рік, тис. грн	Вибуло за рік, тис. грн	Наявність на кінець року		Абсолютне відхилення
	тис. грн.	питома вага %			тис. грн.	питома вага %	
1 Будівлі і споруди	674,7	9,75	310,4	–	985,1	9,62	310,4
2 Передавальні присторої	304,9	4,4	–	–	304,9	2,98	–
3 Машини і устаткування	5423,4	78,34	2764,4	241,3	7946,5	77,63	2523,1
4 Транспортні засоби	308,3	4,45	412,4	–	720,7	7,04	412,4
5 Інші основні засоби	211,7	3,06	153,2	85,3	279,6	2,73	67,9
6 Всього	6923,0	100,0	3640,4	326,6	10236,8	100,0	3313,8

Дані таблиці 2.5 свідчать про те, що в звітному періоді вартість основних засобів збільшилась на 3313,8 тис. грн. (10236,8 – 6923,0) в порівнянні з початком періоду і склала 10236,8 тис. грн.

Найбільший вплив на збільшення вартості основних засобів підприємства надало збільшення вартості машин та устаткування на 2523,1 тис. грн. (7946,5 – 5423,4).

Збільшення вартості основних засобів відбулося також за наступними групами: будівлі і споруди на 310,4 тис. грн. (985,1 – 674,7), транспортні засоби на 412,4 тис. грн. (72,7 – 308,3), інші основні засоби на 67,9 тис. грн. (279,6 – 211,7).

Найбільший вплив на збільшення вартості основних засобів підприємства надало придбання обладнання для виробництва твердих та порошкових лікарських форм.

Також збільшення вартості основних засобів відбулося за рахунок придбання транспортного засобу.

Аналіз структури основних засобів дозволяє зробити висновок, що значних структурних зрушень за досліджувані періоди не відбулось. Активна частина основних засобів безпосередньо впливає на предмет праці та складає 77,63% ($7946,5 / 10236,8 \cdot 100$) у кінці звітної року. Пасивну частину утворюють основні засоби, які створюють умови для здійснення процесу виробництва (інструменти, виробничий інвентар, тощо) та складають 22,37% ($100 - 77,63$) відповідно.

Підприємство орендує 764,89 м² площ у Інституті хімічних технологій (м. Рубіжне) Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля за адресою м. Рубіжне, вул. Володимирська, 33. На цих площах розташований офіс підприємства.

Структуру основних засобів станом представимо на рисунку 2.2.

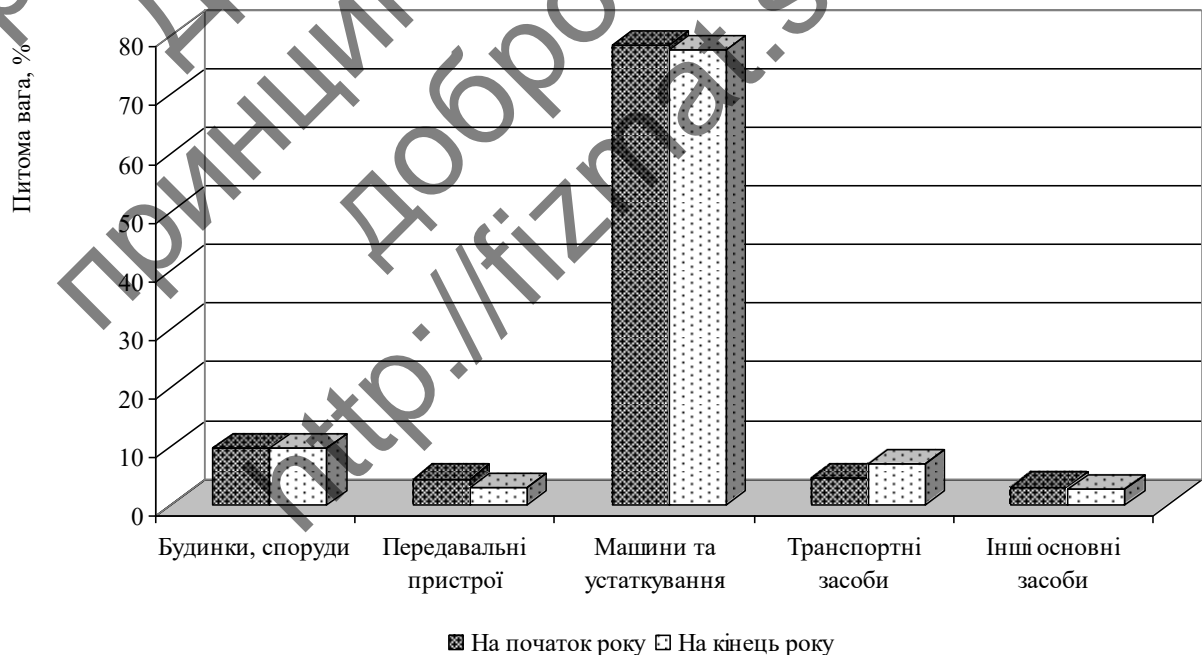

Рис. 2.2. Структура основних засобів підприємства

За даними балансу проведемо аналіз технічного стану основних засобів підприємства за допомогою коефіцієнтів зносу та придатності та аналіз руху основних засобів з допомогою коефіцієнтів надходження та вибуття.

Результати розрахунків приведених показників зведемо в таблицю 2.6.

Таблиця 2.6

Аналіз технічного стану та руху основних засобів

Показник	На початок року	На кінець року	Відхилення абс., (±)
1 Вартість основних засобів, тис. грн.	6923,0	10236,8	3313,8
2 Знос основних засобів, тис. грн.	3832,1	4151,2	319,1
3 Коефіцієнт зносу, %	55,35	40,55	-14,8
4 Коефіцієнт придатності, %	44,65	59,45	14,8
5 Коефіцієнт оновлення, %			
основних засобів		35,56	
активної частини		34,79	
6 Коефіцієнт вибуття, %			
основних засобів		4,72	
активної частини		4,45	

Дані таблиці 2.6 свідчать про те, що на кінець року сума нарахованого зносу становить 4151,2 тис. грн.

Коефіцієнт зносу основних засобів на кінець року скоротився на 14,8% (40,55 – 55,35) та склав 40,55% ($4151,2 / 10236,8 \cdot 100$). Відповідно придатність основних засобів збільшилась на 14,8% та склала 59,45% ($100 - 40,55$).

Основні засоби підприємства в звітному періоді були оновлені на 35,56% ($3640,4 / 10236,8 \cdot 100$), інтенсивність вибуття основних засобів підприємства дуже незначна та складає 4,72% ($326,6 / 6923,0 \cdot 100$).

Активна частина основних засобів оновлена була на 34,79% ($2764,4 / 7+46,5 \cdot 100$), а інтенсивність вибуття машин та устаткування склала 4,45% ($241,3 / 5423,4 \cdot 100$).

Суттєве оновлення довгострокових активів, особливо його активної частини, є позитивним фактором і свідчить про розширення виробничих

потужностей підприємства та розширення його діяльності. В нинішніх складних економічних умовах компанія вкладає значні кошти в удосконалення та розширення виробництва.

Основними узагальнюючими показниками, що характеризують ефективність використання основних фондів, є: рентабельність капіталу, капіталомісткість, рентабельність, питомі капітальні вкладення для зростання виробництва гривні.

Дані для аналізу ефективності використання основних засобів підприємства представимо в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз використання основних засобів підприємства

Показник	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1 Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	66036,2	114885,8	48849,6	73,97
2 Прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	7578,1	13433,9	5855,8	77,27
3 Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	6471,55	8579,9	2108,35	32,58
4 Середньорічна вартість машин і устаткування, тис. грн.	5149,25	6684,95	1535,70	29,82
5 Питома вага активної частини основних засобів, %	79,57	77,91	-1,66	–
6 Фондовіддача основних засобів, грн.	10,20	13,39	3,19	31,27
7 Фондовіддача активної частини основних засобів, грн.	12,82	17,19	4,37	34,09
8 Фондомісткість, грн.	0,098	0,075	-0,023	-23,47
9 Рентабельність основних засобів, %	117,10	156,57	39,47	–
10 Рентабельність продажу, %	11,48	11,69	0,21	–

На підставі даних таблиці 2.7, можна зробити висновок про те, що в звітному році в порівнянні з минулим роком основні засоби підприємства використовуються більш ефективно. Спостерігається значне зростання

показника фондівдачі, рентабельності основних засобів та скорочення фондомісткості.

Так фондівдача основних засобів в звітному році в порівнянні з минулим роком збільшилась на 3,19 грн. (13,39 – 10,20) або на 31,27% (3,19 / 10,20 · 100) до 13,39 грн. (114885,8 / 8579,9). При цьому фондівдача активної частини основних засобів зростає на 4,37 грн. (17,19 – 12,82) або на 34,09% (4,37 / 12,82 · 100) та склала 17,19 грн. (114885,8 / 6684,95).

Скорочення фондомісткості становило 0,023 грн. (0,075 – 0,098) або 23,47% (0,023 / 0,098 · 100).

Проведемо аналіз впливу факторів на фондівдачу.

Показниками першого рівня, що впливають на фондівдачу основних засобів, є [54]:

зміна частки (питомої ваги) активної частини засобів в загальній їх сумі (ПВ^{акт});

зміна фондівдачі активної частини засобів ($f_o^{\text{акт}}$).

$$f_o = \text{ПВ}^{\text{акт}} \cdot f_o^{\text{акт}}, \quad (2.10)$$

Розрахунок впливу чинників здійснюється способом абсолютних різниць:

$$\Delta f_{\text{оПВ}} = (\text{ПВ}_1^{\text{акт}} - \text{ПВ}_0^{\text{акт}}) \cdot f_{\text{о0}}^{\text{акт}}, \quad (2.11)$$

$$\Delta f_{\text{оакт}} = (f_{\text{о1}}^{\text{акт}} - f_{\text{о0}}^{\text{акт}}) \cdot \text{ПВ}_1^{\text{акт}}, \quad (2.12)$$

Розрахуємо вплив факторів на зміну фондівдачі:

згідно з формулою (2.11) скорочення частки активної частини засобів в загальній їх сумі спричинить за собою скорочення фондівдачі на:

$$\Delta f_{\text{опв}} = (0,7791 - 0,7957) \cdot 12,82 = -0,21 \text{ грн.}$$

згідно з формулою (2.12) збільшення фондівдачі активної частини засобів спричинить за собою збільшення фондівдачі на:

$$\Delta f_{\text{о акт}} = (17,19 - 12,82) \cdot 0,7791 = 3,40 \text{ грн.}$$

Проведені розрахунки свідчать про те що, за рахунок скорочення частки активної частини засобів в загальній їх сумі на 1,66% (77,91 – 79,57) фондівдача основних засобів скоротиться на 0,21 грн., а збільшення фондівдачі активної частини засобів на 4,37 грн. (17,19 – 12,82) спричинить збільшення фондівдачі на 3,4 грн.

Сумарний вплив перерахованих чинників на зміну фондівдачі основних засобів склав 3,19 грн. (-0,21 + 3,40), що відповідає загальному збільшенню фондівдачі основних засобів.

Наряду з показником фондівдачі необхідно проаналізувати показник фондорентабельності (рентабельності основних засобів).

З таблиці 2.11 видно, що рівень рентабельності основних засобів в порівнянні з минулим роком збільшився на 39,47% (156,57 – 117,1) до 156,57% (13433,9 / 8579,9 · 100).

Ця зміна рентабельності основних засобів ($\Delta R_{\text{оФ}_r}$) сталася за рахунок зміни фондівдачі основних засобів:

$$\Delta R_{\text{оФ}_r} = (f_{\text{о1}} - f_{\text{о0}}) \cdot R_{\text{пр0}}, \quad (2.13)$$

де $R_{\text{пр}}$ – рентабельність продажу.

$$\Delta R_{\text{оФ}_r} = (13,39 - 10,20) \cdot 11,48 = 36,62\%.$$

зміни рентабельності продажу:

$$\Delta R_{\text{ОФ}_{\text{Rm}}} = (R_{\text{np1}} - R_{\text{np0}}) \cdot f_{\text{o1}}, \quad (2.14)$$

$$\Delta R_{\text{ОФ}_{\text{Rm}}} = (11,69 - 11,48) \cdot 13,39 = 2,81\%$$

Таким чином, за рахунок збільшення фондівіддачі основних засобів на 3,19 грн. (13,39 – 10,2) фондорентабельність збільшилась на 36,62%, а за рахунок збільшення рентабельності продажу на 0,21% (11,6 – 11,48) фондорентабельність зросла на 2,81%.

Сумарний вплив перерахованих факторів становить 39,43% (36,62 + 2,81), що відповідає збільшенню рентабельності основних засобів у звітному році в порівнянні з минулим роком (незначні розбіжності викликані округленням).

2.4. Оцінка використання оборотних коштів підприємства

Основним джерелом фінансування витрат підприємства є оборотні кошти. Вони є фінансовими ресурсами компанії, які сприяють руху виробничих ресурсів і гарантують безперервність кругообігу.

Його структурні показники мають важливе аналітичне значення в оцінці оборотних коштів підприємства.

По-перше, вони аналізують розподіл оборотного капіталу компанії між товарно-матеріальними запасами, дебіторською заборгованістю, готівкою, іншими оборотними активами та витратами майбутніх періодів.

Проаналізуємо склад та структуру оборотних коштів аналізованого підприємства (таблиця 2.8).

Дані таблиці 2.8 свідчать про те, що в порівнянні з початком року на кінець звітного року величина оборотних коштів підприємства

збільшилась на 32438,6 тис. грн. (56037,5 – 23598,9) або на 137,46% (32438,6 / 23598,9 · 100).

Таблиця 2.8

Аналіз складу та структури оборотних коштів

Показник	На початок року		На кінець року		Відхилення, (±)	
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	абс., (±)	питомої ваги, %
1 Запаси всього,	6811,1	28,86	12280,3	21,91	5469,2	-6,95
у тому числі:						
виробничі запаси	5538,5	23,47	6262,5	11,18	724	-12,29
готова продукція	1272,6	5,39	6017,8	10,74	4745,2	5,35
2 Дебіторська заборгованість, всього	16770,5	71,07	38626,4	68,93	21855,9	-2,14
у тому числі:						
за товари, ро- боти, послуги	16282,2	69,0	38614,4	68,91	22332,2	-0,09
інша поточна дебіторська заборгованість	488,3	2,07	12,0	0,02	-476,3	-2,05
3 Гроші та їх еквіваленти	3,3	0,01	5120,4	9,14	5117,1	9,13
4 Інші оборотні активи	14	0,06	10,4	0,02	-3,6	-0,04
5 Разом оборотні активи	23598,9	100,0	56037,5	100,0	32438,6	–

Зростання величини оборотних активів спостерігається в розрізі всіх статей оборотних активів окрім іншої поточної дебіторської заборгованості величина якої скоротилась на 476,3 тис. грн. (12,0 – 488,3) або на 97,54% (476,3 / 488,3 · 100).

Найбільше зростання в абсолютному виразі спостерігається дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги на 22332,2 тис. грн. (38614,4 – 16282,2) або 137,16% (22332,2 / 16282,2 · 100).

Найбільш мобільні оборотні активи – грошові кошти збільшилися на в 1551,6 раз ($5120,4 / 3,3 \cdot 100$), що в абсолютному вираженні склало 5117,1 тис. грн. ($5120,4 - 3,3$). Їх доля в структурі оборотних коштів збільшилась на 9,13% ($9,14 - 0,01$) і склала на кінець року 9,14% ($5120,4 / 56037,5 \cdot 100$) оборотних активів.

Структуру оборотних коштів підприємства станом на початок та кінець звітного року представимо на рисунку 2.3.

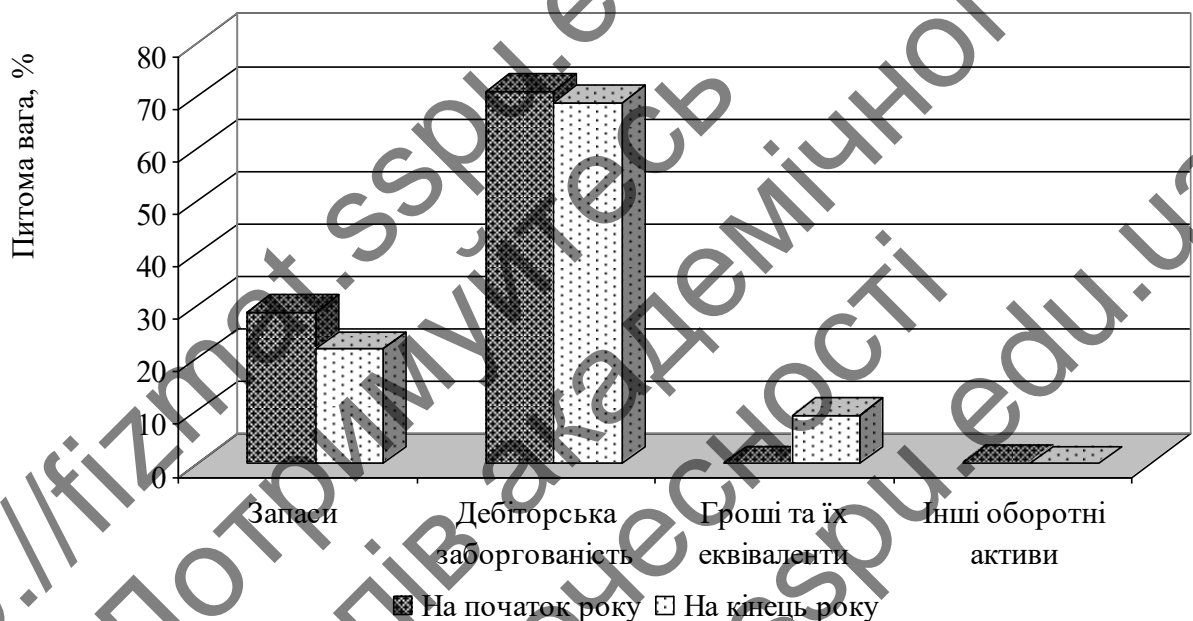

Рис. 2.3. Структура оборотних коштів підприємства

Наявність оборотних активів підприємства, їх склад, структура, оборотність та ефективність використання істотно впливають на фінансовий стан підприємства, стійкість його позиції на фінансовому ринку, враховуючи: платоспроможність, тобто здатність погасити борг у визначений термін;

Ліквідність – це рішення про здатність компанії сплачувати свої борги, можливість більшої мобілізації фінансових ресурсів [36, с. 106].

Ефективність використання оборотних коштів оцінюється за допомогою показників продажів. Оскільки критерієм оцінки ефективності

використання оборотних активів є фактор часу, використовуються показники, які відображають:

- по-перше, тривалість торгівлі в днях або загальна тривалість торгівлі;
- по-друге, швидкість плинності.

Розрахунок показників оборотності оборотних коштів аналізованого підприємства наведено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Показники ефективності використання оборотних коштів підприємства

Показник	Минулий рік	Звітний рік	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1 Середні залишки оборотних коштів, тис. грн.	27456,4	39818,2	12361,8	45,02
1.1 Середні залишки грошових коштів та їх еквівалентів	2143,6	2561,85	418,25	19,51
1.2 Середні залишки коштів у розрахунках	21153,6	27710,65	6557,05	31
1.3 Середні залишки запасів	8123,5	9545,7	1422,2	17,51
2 Виручка від реалізації, тис. грн.	66036,2	114885,8	48849,6	73,97
2.1 Одноденна виручка від реалізації, грн.	183,43	319,13	135,7	73,98
3 Оборотність оборотних коштів, дні	149,68	124,77	-24,91	-16,64
3.1 Грошових коштів та їх еквівалентів	11,69	8,03	-3,66	-31,31
3.2 Коштів у розрахунках	115,32	86,83	-28,49	-24,71
3.3 Запасів	44,29	29,91	-14,38	-32,47
4 Число оборотів оборотних коштів, раз	2,41	2,89	0,48	19,92
4.1 Грошових коштів та їх еквівалентів	30,81	44,84	14,03	45,54
4.2 Коштів у розрахунках	3,12	4,15	1,03	33,01
4.3 Запасів	8,13	12,04	3,91	48,09
5 Вивільнення (-), залучення (+) оборотних активів, тис. грн.	-7949,53			

Таким чином, дані таблиці 2.9 свідчать про те, що тривалість обороту оборотних коштів за звітний рік склала 124,77 дні (39818,2 / 319,13), тобто в

порівнянні з минулим роком вона прискорилась на 24,91 дні (124,77 – 149,68).

Прискорення оборотності оборотних коштів спостерігається і в розрізі окремих їх видів. Так, оборотність грошових коштів та їх еквівалентів прискорилась на 3,66 дні (8,03 – 11,69). Оборотність коштів у розрахунках прискорилась на 28,49 днів (86,83 – 115,32), а оборотність запасів прискорилась на 14,38 днів (29,91 – 44,29). Ці зміни свідчать про покращення ефективності використання оборотних активів підприємства.

Прискорення оборотності оборотних активів на 23,59 дні обумовило додаткове вивільнення коштів у звітному році в розмірі 7949,53 тис. грн. (-24,91 · 319,13).

Оборотні кошти за звітний рік здійснили в середньому 2,89 обороти проти 2,41 оборотів в минулому році.

Найбільш швидко оборотність мають грошові кошти та їх еквіваленти – 44,84 рази за звітний рік, а порівняно з минулим роком вона прискорилась на 14,03 оборотів. Запаси підприємства протягом звітнього року здійснили 12,04 оборотів, а їх оборотність прискорилась проти минулого року на 3,91 раз, а оборотність коштів у розрахунках прискорилась на 1,03 оборот (4,15 – 3,12) до 4,15 оборотів на рік.

В цілому зазначимо, що оборотні кошти підприємства у звітному році використовуються більш ефективно.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Економічне обґрунтування шляхів покращення ефективності використання виробничих ресурсів

В сучасних складних економічних умовах особливо гостро постає питання конкретизації планових показників використання виробничих ресурсів підприємства [9, с. 296].

Найбільша проблема у підвищенні ефективності використання ресурсів – це працівники підприємства. Сфери, які потребують підвищення ефективності співробітників, включають:

створення ідеального складу персоналу;

заміна існуючих технічних засобів більш сучасними;

модернізація устаткування (впровадження різного роду корпоративних систем управління, тобто програмного забезпечення для електронного документообігу, CRM і ERP-систем, включаючи корпоративні веб-портали);

вдосконалювати управління та організацію виробництва і праці;

поглибити спеціалізацію виробництва;

створення раціональних структур управління;

створювати належний морально-психологічний клімат у колективі;

моральна підтримка працівників;

вдосконалювати системи винагороди;

застосування системи розподілу прибутку працівників.

Основними шляхами підвищення ефективності використання виробничих ресурсів ТОВ «КУСУМ ФАРМ» є:

використання виявлених резервів, підвищення ефективності використання трудових ресурсів та основних фондів;

поліпшення структури оборотних коштів;
оновлення інвестиційної власності компанії;
збільшення обсягів виробництва.

Розглянемо докладніше вищевказані заходи. Шляхи використання виявлених резервів: під час аналізу використання трудових ресурсів виявлено резерви, спрямовані на збільшення фонду робочого часу та ефективності праці працівників, обмеження щоденних та міжзмінних перерв.

Заходи щодо поліпшення структури оборотних коштів.

Дострокове погашення дебіторської заборгованості створює кошти, які можуть бути частково пущені в обіг. Завдяки цим коштам збільшується частка власних оборотних коштів, що в свою чергу впливає на збільшення показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства.

Другим джерелом поповнення оборотних коштів за рахунок самофінансування є розподіл прибутку від діяльності, яка є джерелом самофінансування.

Заходи з оновлення основних фондів підприємства.

Під час виробництва фармацевтичної продукції всі етапи процесу суворо регламентовані та виконуються відповідно до встановлених стандартів. Відхилення від цих стандартів неприпустимі ні за яких обставин.

Удосконалення технології виробництва може полягати лише в заміні обладнання на стадії пакування, маркування та відвантаження готової продукції на більш нове, економічне обладнання, що характеризується високою ефективністю, що виключає ручну роботу.

З метою подальшої механізації виробництва таблеток пропонується на стадії пакування встановлення картонажної машина ГФ-53 для пакування контейнерів у картонні пачки з одночасним вкладенням інструкцій та напівавтомата для блокової упаковки в термоусадну плівку ГФ-49, тип ТПЦ-450.

Картонажна машина ГФ-53 – максимальна продуктивність машини – до 5400 пак./год. Потужність – 3,4 кВт. Виробник: OTTO HANSEL, Німеччина. Вартість 350 тис. грн.

Напівавтомат для блокової упаковки в термоусадну плівку ГФ-49 – продуктивність до 70 упак/год. Електроживлення 220 В, 50 Гц, 4,2 кВт. Максимальні розміри упаковки, мм: 400x380x360. Плівка – ПЕ термоусадний (рекомендуються типи 102, 153.108). Кліматичне виконання – УХЛ-4 за ГОСТ 15.150-69. Габарити, мм: 400x380x360. Виробник: підприємство «Промбіофіт», Росія. Вартість 160 тис. грн.

Придбання даного обладнання планується за рахунок власних коштів підприємства (нерозподіленого прибутку).

Проектований захід дозволить скоротити частку ручної праці і часу у виробництві лікарських засобів.

Заходи по збільшенню обсягів виробництва.

Для ТОВ «Кусум фарм» найбільш перспективними є наступні напрями збільшення обсягів виробництва:

- розширення ринку збуту продукції;
- прискорення збуту і реалізації продукції;
- розширення асортименту продукції.

ТОВ «Кусум фарм» з 2017 року є учасником програми «Доступні ліки», що проводиться Міністерством охорони здоров'я України. Програма має на увазі відшкодування вартості лікарських засобів, призначених для лікування серцево-судинних захворювань, цукрового діабету II типу та бронхіальної астми. Відповідно до Реєстру лікарських препаратів, пацієнти можуть безкоштовно або з невеликою доплатою отримати лікарські засоби в аптеках, які беруть участь в даній програмі.

23 липня 2018 року наказом №1367 МОЗ України затвердив нову редакцію Реєстру лікарських засобів державної програми «Доступні ліки».

Оновлений Реєстр містить 261 препарат і вступає в дію з 23 липня 2018 року. Препарати компанії в оновленому Реєстрі задекларовані за новою

зниженою ціною. Так, Нітрогліцерин, таблетки сублінгвальніє по 0,5 мг №40 доступні за роздрібною ціною 8,53 грн. за упаковку Ізо-Мік, таблетки сублінгвальніє по 5 мг №50 за роздрібною ціною 17,24 грн. за упаковку. Важливо відзначити, що зазначені лікарські засоби компанії для пацієнтів як і раніше будуть безкоштовними. Це в черговий раз підкреслює, що ТОВ «Кусум фарм» строго дотримується заявленої місії – краще робимо доступним.

У звітному році ТОВ виводить на ринок кровоспинний засіб медичного призначення під ТМ «Емікс», ТУ У 32.5-13385409-001: 2017 від 14.01.2018.

Емікс – кровоспинний засіб медичного призначення для місцевого застосування.

Препарат представлений у вигляді порошку гемостатичного стерильного на основі хітозану – натурального високоочищеного полімеру.

Переваги Емікс:

значно знижує втрату крові;

високоєфективний, навіть тоді, коли пацієнт приймає такі коагулянти, як варфарин та гепарин;

працює при наявності в крові антиагрегантів;

забезпечує згортання гіпотермічної крові;

не виділяє тепло в місці його застосування і не обпікає;

гіпоалергенний;

працює незалежно від природних процесів згортання крові;

гранули Емікс, залишаючись в рані, розщеплюються на полісахариди протягом 24 годин і виводяться з організму;

простий у використанні, безпечний і ефективний;

Емікс – український аналог британського засоби медичного призначення Celox за більш доступною ціною;

Емікс випускається в упаковках 15 г і 35 г.

При контакті з кров'ю, частки Емікс починають активно «вбирати» в себе рідину. За лічені секунди вони набухають і склеюються в єдину гелево-

желеподібну масу, утворюючи єдиний щільний згусток. Кровоспинний ефект досягається шляхом зв'язування позитивно заряджених гранул Емікс з негативно зарядженими еритроцитами. Таким чином, Емікс працює шляхом одночасного впливу на еритроцити і на рідини в крові, шляхом змішування і «склеювання» їх між собою, щоб в результаті отримати псевдо «згусток».

Цей «згусток» добре прилипає до вологих місць, дозволяє буквально «заткнути» поранення незалежно від його типу. Емікс здатний зупинити будь-яку, навіть саму сильну і небезпечну для життя кровотечу (в тому числі і артеріальну).

Емікс не впливає на природний процес згортання крові і не запускає природний кровоспинний каскад – він згортає кров, з якою безпосередньо вступає в контакт. Емікс не відноситься до хімічно взаємодіючих засобів.

Оптова ціна продажу препарату Емікс становить 380 грн. за упаковки (від 100 штук).

Заплановані обсяги продажу 10 тис. уп., запланована виручка від реалізації препарату Емікс становить 3800 тис. грн.

ТОВ «Кусум фарм» постійно працює не тільки над якістю продукції, а і над її зручністю. Так, якщо раніше всі препарати, що випускаються у формі таблеток, реалізовувалися лише у баночках, то на сьогодні частина препаратів переводиться на блістерну упаковку. Перехід в нову упаковку забезпечує максимальний захист лікарського засобу від можливого негативного впливу навколишнього середовища, а також є економічним і зручним вибором для населення.

В звітному році в блістерну упаковку переведений препарат Дикор Лонг в дозуванні 20 мг та препарат «Дикор Лонг», таблетки пролонгованої дії по 40 мг.

Впровадження запропонованих заходів позитивно вплине на результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

Проведемо оцінку впливу запропонованих заходів на результати фінансового господарської діяльності підприємства.

На першому етапі спрогнозуємо дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) шляхом побудови трендової моделі.

3.2. Планування показників використання виробничих ресурсів підприємства

Об'єм виручки від реалізації продукції на наступний рік за діючим асортиментом було визначено шляхом побудови трендової моделі.

З урахуванням випуску нового виду продукції (препарату Емікс) загальний очікуваний об'єм виручки від реалізації продукції на наступний рік становитиме 178091,23 тис. грн. (174291,23 + 3800).

Як відзначалося, проектом плану передбачено встановлення картонажної машина для пакування контейнерів у картонні пачки з одночасним вкладенням інструкцій та напівавтомата для блокової упаковки в термоусадну плівку. Загальні вкладення в устаткування плануються у розмірі 510,0 тис. грн. (350 + 160).

Плановий склад та структуру основних засобів підприємства представимо в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Планування складу та структури основних засобів

Показник	Вартість на початок року.		Надійшло за рік, тис. грн.	Вибуло, тис. грн.	Вартість на кінець року		Відхилення	
	тис. грн.	питома вага, %			тис. грн.	питома вага, %	абс., (±)	відн., %
Основні засоби, всього	10236,8	100,0	510,0	–	10746,8	100,0	510,0	4,98
у тому числі активна частина	7946,5	77,63	510,0	–	8456,5	78,69	510,0	6,42

Дані таблиці 3.6 свідчать про те, що вартість основних засобів в порівнянні з початком року планується збільшити на 510,0 тис. грн. (10746,8 – 10236,8) або на 4,98% ($510,0 / 10236,8 \cdot 100$) до 10746,8 тис. грн., вартість активної частини основних засобів планується збільшити на 6,42% ($510,0 / 7946,5 \cdot 100$) до 8456,5 тис. грн.

Коефіцієнт оновлення основних засобів становитиме 4,75% ($510,0 / 10746,8 \cdot 100$), а коефіцієнт оновлення активної частини основних засобів планується у розмірі 6,03% ($510,0 / 8456,5 \cdot 100$).

Вибуття основних засобів не планується.

Планові показники використання основних засобів підприємства представимо в таблиці 3.7.

Таблиця 3.7

Планування показників використання основних засобів підприємства

Показник	Звітний рік	Проект плану	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1 Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	114885,8	178091,23	63205,43	55,02
2 Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	8579,9	10491,8	1911,90	22,28
3 Середньорічна вартість машин й устаткування, тис. грн.	6684,95	8201,5	1516,55	22,69
4 Питома вага активної частини засобів, %	77,91	78,17	0,26	–
5 Фондовіддача основних засобів, грн.	13,39	16,97	3,58	26,74
6 Фондовіддача на 1 грн. вартості машин і устаткування, грн.	17,19	21,71	4,52	26,29
7 Фондомісткість, грн.	0,075	0,059	-0,016	-21,33

Дані таблиці 3.7 свідчать про те, що заплановане збільшення середньорічної вартості основних засобів становить 1911,9 тис. грн. (10491,8 – 8579,9) або 22,28% ($1911,9 / 8579,9 \cdot 100$), а заплановане збільшення середньорічної вартості активної частини основних засобів

становить 1516,55 тис. грн. (8201,5 – 6684,95) або на 22,69% (1516,55 / 6684,95 · 100).

В плановому році основні засоби підприємства будуть використовуватися більш ефективно – планується зростання фондівдачі та скорочення фондомісткості. Збільшення фондівдачі основних засобів планується на 3,58 грн. (16,97 – 13,39) або на 26,74% (3,58 / 13,39 · 100), а фондівдачі активної частини основних засобів на 4,52 грн. (21,71 – 17,19) або на 26,29% (4,52 / 17,19 · 100). Відповідно фондомісткість основних засобів планується скоротити на 0,016 грн. (0,059 – 0,075) або на 21,33% (0,016 / 0,075 · 100).

Запропоновані заходи потребують збільшення чисельності робітників на 2 особи (які будуть зайняті в виробництві нового виду продукції).

Планові показники забезпеченості підприємства основними засобами представимо в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8

Планування забезпеченості підприємства основними засобами

Показник	Звітний рік	Проект плану	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1 Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	114885,80	178091,23	63205,43	55,02
2 Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	8579,9	10491,8	1911,90	22,28
3 Середньорічна вартість машин й устаткування, тис. грн.	6684,95	8201,5	1516,55	22,69
4 Середньооблікова чисельність робітників, осіб.	86	88	2	2,33
5 Фондоозброєність праці, тис. грн./ос.	99,77	119,23	19,46	19,50
6 Технічна озброєність праці, тис. грн./ос.	77,73	93,20	15,47	19,90
7 Середньорічний виробіток одного робітника, тис. грн./ос.	1335,88	2023,76	687,88	51,49

Дані таблиці 3.8 свідчать про те, що планове збільшення фондоозброєності праці робітників становить 19,46 тис. грн./ос.

(119,23 – 99,77) або 19,5% ($19,46 / 99,77 \cdot 100$), а технічної озброєності праці робітників на 15,47 тис. грн./ос. (93,2 – 77,73) або 19,9% ($15,47 / 77,73 \cdot 100$).

Згідно з проектом плану планова величина фондоозброєності праці робітників становить 119,23 тис. грн./ос. ($10491,8 / 88$), а планова величина технічної озброєності праці робітників становить 93,20 тис. грн./ос. ($8201,5 / 88$).

Збільшення продуктивності праці (середньорічного виробітку) повинно відбуватися більш швидкими темпами ніж збільшення фондоозброєності та технічної озброєності, що і передбачено проектом плану на наступний рік.

Зобразимо заплановану динаміку графічно (рисунок 3.3).

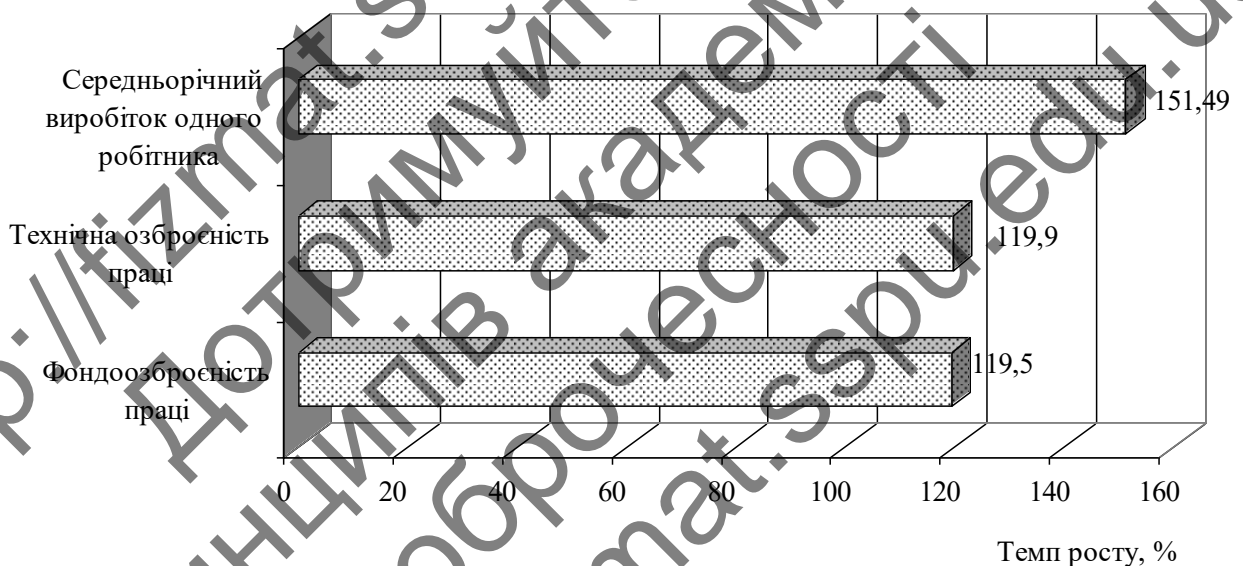

Рис. 3.3. Темпи зростання показників забезпеченості підприємства основними засобами

В ході аналізу було виявлено, що наявні трудові ресурси на аналізованому підприємстві використовуються неповно, присутні невикористані резерви збільшення фонду робочого часу за рахунок скорочення цілодобових та внутрішніх простоїв.

Планову кількість робочих днів у плановому році визначимо за балансом робочого часу (таблиця 3.9).

Баланс робочого часу

Показник	Днів
1 Кількість календарних днів	365
2 Кількість святкових днів і днів релігійних свят (число місяця, на яке припадає свято)	11
3 Кількість вихідних днів	104
4 Кількість днів, робота в які не проводиться	115
5 Кількість робочих днів	250

Розрахунок планових показників використання фонду робочого часу представимо в таблиці 3.10.

Таблиця 3.10

Планування використання робочого часу

Показник	Звітний рік	Проект плану	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1 Середньооблікова чисельність робітників, осіб	86	88	2	2,33
2 Відпрацьовано в середньому одним робітником за рік:				
днів	244	250	6	2,46
годин	1927,6	2000	72,4	3,76
3 Середня тривалість робочого дня, годин	7,9	8	0,1	1,27
4 Фонд робочого часу, годин	165773,6	176000,0	10226,4	6,17

Тобто планується збільшення фонду робочого часу в плановому році на 10226,4 годин ($176000 - 165773,6$) або на 6,17% ($10226,4 / 165773,6 \cdot 100$), відповідно плановий фонд робочого часу становитиме 176000 годин.

Планові показники ефективності використання трудових ресурсів підприємства представимо в таблиці 3.11.

Планування показників використання трудових ресурсів

Показник	Звітний рік	Проект плану	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1 Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	114885,80	178091,23	63205,43	55,02
2 Середньооблікова чисельність працюючих, осіб	167	169	2	1,20
з них робітників	86	88	2	2,33
3 Середньорічна виробіток, грн./ос.				
одного працюючого	687938,92	1053794,26	365855,34	53,18
одного робітника	1335881,4	2023763,98	687882,58	51,49
4 Фонд оплати праці працівників, тис. грн.	13450,50	15830,28	2379,78	17,69
5 Середньорічна заробітна плата, грн.	80541,92	93670,32	13128,4	16,30
6 Середньомісячна заробітна плата, грн.	6711,83	7805,86	1094,03	16,30
7 Зарплатомісткість продукції, грн.	0,117	0,089	-0,028	-23,93

Дані таблиці 3.11 свідчать про те, що планується збільшення середньорічного виробітку одного працюючого на 365855,34 грн. $(1053794,26 - 687938,92)$ або на 53,18% $(365855,34 / 687938,92 \cdot 100)$, а одного робітника – на 687882,58 грн. $(2023763,98 - 1335881,4)$ або на 51,49% $(16260 / 1335881,4 \cdot 100)$.

Зростання продуктивності праці (середньорічного виробітку) повинно відбуватися більш швидкими темпами ніж зростання заробітної плати, що і передбачено проектом плану на наступний рік. Зазначимо, що рівень зростання середньомісячної заробітної плати встановлено на рівні запланованого зростання рівня мінімальної заробітної плати.

Відповідно плановий фонд оплати праці працівників становитиме 15830,28 тис. грн., що на 2379,78 тис. грн. $(15830,28 - 13450,5)$ вище величини звітного року.

Скорочення зарплатомісткості продукції планується на 0,028 грн. (0,089 – 0,117) або на 23,93% $(-0,028 / 0,117 \cdot 100)$.

Для визначення фінансових показників підприємства необхідно знати плановий рівень собівартості продукції (собівартості продукції).

Планування собівартості продукції здійснюється за видами витрат з урахуванням таких елементів. Сучасні західні концепції класифікують витрати виробництва і використовують як критерій їх залежність або незалежність від обсягу виробництва.

Постійні витрати - це витрати, величина яких не залежить від зміни обсягу виробництва. Постійні витрати компанії включають такі витрати, як орендна плата, амортизація основних засобів, страхові внески та утримання адміністративного персоналу. Постійні витрати оплачуються, навіть якщо продукція не виробляється.

Змінні витрати - це витрати, величина яких змінюється в короткостроковому періоді залежно від зміни обсягу виробництва. Сюди входять витрати на сировину, заробітну плату та паливо, тобто всі витрати, які не є постійними.

Так, величина матеріальних витрат (змінних витрат) зростає пропорційно зростанню виручки від реалізації продукції.

Як уже зазначалося, очікується збільшення витрат на заробітну плату через підвищення мінімальної заробітної плати та збільшення кількості працівників.

Величина інших операційних витрат та амортизації (постійних витрат) залишаться незмінними при зростанні обсягу виробництва. Однак відзначимо, що згідно з проектом заходів у плановому році вартість основних засобів планується збільшити на 510,0 тис. грн. відповідно повинна зрости і сума амортизаційних відрахувань. Згідно Податкового кодексу України мінімально допустимі строк корисного використання машин та обладнання (група 4) становить 5 років. На аналізованому підприємстві амортизація основних засобів нараховується із застосуванням прямолінійного методу

згідно за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів. При закупівлі нових основних засобів сума амортизаційних відрахувань збільшиться на 102,0 тис. грн. (510 / 5).

Результати розрахунку витрат на виробництво продукції (собівартості продукції) представимо в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12

Планування витрат на виробництво продукції

Елементи витрат	Витрати на річний випуск, тис. грн.		Питома вага витрат, %		Відхилення		
	звітний рік	проект плану	звітний рік	проект плану	абс., (±)	відн., %	питомої ваги, %
1 Матеріальні затрати	64483,2	99961,86	63,56	71,43	35478,66	55,02	7,87
2 Витрати на оплату праці	13450,5	15830,28	13,26	11,31	2379,78	17,69	-1,95
3 Відрахування на соціальні заходи (ЄСВ)	2959,1	3482,66	2,92	2,49	523,56	17,69	-0,43
4 Амортизація	844,5	946,50	0,83	0,68	102,0	12,08	-0,15
5 Інші витрати	19714,6	19714,6	19,43	14,09	–	–	-5,34
Всього	101451,9	139935,9	100,0	100,0	38484,0	37,93	–

Дані таблиці 3.12 свідчать, що у плановому році розмір витрат на виробництво становитиме 139935,9 тис. грн., тобто планове збільшення витрат на виробництво становитиме 38484,0 тис. грн. (139935,9 – 101451,9) або 37,93% (38484,0 / 101451,9 · 100).

Найбільшу питому вагу як за планом так і в минулому році становлять матеріальні витрати.

При цьому слід зазначити, що істотних змін в структурі витрат підприємства – не планується.

Узагальнюючі основні планові фінансово-економічні показники діяльності підприємства та використання виробничих ресурсів представимо у вигляді таблиці 3.13.

Таблиця 3.13

Планування показників діяльності підприємства та використання виробничих ресурсів

Показник	Звітний рік	Проект плану	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
1 Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	114885,80	178091,23	63205,43	55,02
2 Середньооблікова чисельність працюючих, осіб	167	169	2	1,20
з них робітників	86	88	2	2,33
3 Середньорічний виробіток, грн/ос.				
одного працюючого	687,94	1053,79	365,85	53,18
одного робітника	1335,88	2023,76	687,88	51,49
4 Фонд оплати праці працівників, тис. грн.	13450,50	15830,28	2379,78	17,69
5 Зарплатомісткість продукції, грн.	0,117	0,089	-0,028	-23,93
6 Фонд робочого часу, годин	165773,6	176000,0	10226,4	6,17
7 Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	8579,9	10491,8	1911,90	22,28
8 Середньорічна вартість машин й устаткування, тис. грн.	6684,95	8201,5	1516,55	22,69
9 Середні залишки оборотних коштів, тис. грн.	39818,2	47156,5	7338,3	18,43
10 Фондовіддача основних засобів, грн.	13,39	16,97	3,58	26,74
11 Фондовіддача на 1 грн. вартості машин і устаткування, грн.	17,19	21,71	4,52	26,29
12 Фондомісткість, грн.	0,075	0,059	-0,016	-21,33
13 Фондоозброєність праці, тис. грн./ос.	99,77	119,23	19,46	19,50
14 Технічна озброєність праці, тис. грн./ос.	77,73	93,20	15,47	19,90
15 Оборотність оборотних коштів, дні	124,77	95,32	-29,45	-23,6

Показник	Звітний рік	Проект плану	Відхилення	
			абс., (±)	відн., %
16 Число оборотів оборотних коштів, раз	2,89	3,78	0,89	30,8
17 Витрати на виробництво та реалізацію продукції, тис. грн.	101451,90	139935,90	38484,0	37,93
18 Витрати на 1 грн. реалізованої продукції, коп.	88,31	78,58	-9,73	-11,02
19 Прибуток від реалізації продукції, тис. грн.	13433,90	38155,33	24721,43	184,02
20 Рентабельність основних засобів, %	156,57	363,67	207,10	–
21 Рентабельність продукції, %	13,24	27,27	14,03	–
22 Рентабельність продажу, %	11,69	21,42	9,73	–

Узагальнюючи дані таблиці 3.13 можна відзначити, що проектом плану на наступний рік передбачено збільшення виручки від реалізації продукції на 63205,43 тис. грн. (178091,23 – 114885,80) або на 55,02% ($63205,43 / 114885,80 \cdot 100$).

За рахунок запропонованих заходів покращаться показники використання трудових ресурсів підприємства, а саме середньорічний виробіток працюючих збільшиться на 53,18% ($365,85 / 687,94 \cdot 100$), середньорічний виробіток робітників збільшиться на 51,49% ($687,88 / 1335,88 \cdot 100$), фонд робочого часу зросте на 6,17% ($10226,4 / 165773,6 \cdot 100$), а фонд оплати праці на 17,69% ($2379,78 / 13450,5 \cdot 100$).

Покращаться показники використання основних засобів: фондівіддача основних засобів зросте на 26,74% ($3,58 / 13,39 \cdot 100$), скорочення фондомісткості становитиме 21,33% ($0,016 / 0,075 \cdot 100$), зростання фондоозброєності праці робітників очікується на рівні 19,5% ($19,46 / 99,7 \cdot 100$), а технічної озброєності праці – на 19,9% ($15,47 / 77,73 \cdot 100$).

Збільшення витрат на виробництво та реалізацію продукції планується у розмірі 38484,0 тис. грн. ($139935,9 - 101451,9$) або 37,93% ($38484,0 / 101451,9 \cdot 100$). При цьому витрати на 1 грн. реалізованої продукції в

наступному році планується скоротити до 78,58 коп. тобто на 11,02% $(-9,73 / 88,31 \cdot 100)$.

Прибуток від реалізації продукції становитиме 38155,33 тис. грн., тобто планується його збільшення на 184,02% $(24721,43 / 13433,9 \cdot 100)$, при цьому рентабельність продукції збільшиться на 14,03% $(27,27 - 13,24)$ та становитиме 27,27%, а рентабельності продажу на 9,73% $(21,42 - 11,69)$ до 21,42%.

В цілому, слід зазначити, що за рахунок запланованих заходів очікується покращення всіх фінансово-економічних показників діяльності підприємства.

3.3. Визначення економічної ефективності проєктованих заходів

Впровадження нових систем у виробництво і конверсія виробництва зазвичай вимагають додаткових і в цілому значних витрат. Тому необхідно визначити економічну доцільність запропонованих техніко-організаційних рішень.

Для оцінки ефективності проєкту використовується кілька методів:

ефект чистого зниження (дисконтований чистий прибуток);

прибуток на інвестиції;

окупність внутрішніх інвестицій;

час відновлення;

Індекс ефективності інвестицій.

Проведемо оцінку ефективності запланованих заходів з використанням коефіцієнта ефективності.

$$E_p = \Delta\P / KB, \quad (3.6)$$

де $\Delta\P$ – приріст прибутку, тис. грн.

KB – капітальні вкладення, тис. грн.

$$E_p = 24721,43 / 510,0 = 48,47$$

На наступному етапі необхідно порівняти отриманий коефіцієнт ефективності (E_p) з нормативним коефіцієнтом ефективності (E_n).

Нормативний коефіцієнт ефективності для даної галузі становить 15% або 0,15.

Отримуємо:

$$E_p > E_n (48,47 > 0,15)$$

Тобто можна зробити висновок, що здійснення вказаних капітальних вкладень є доцільним.

Алгоритм розрахунку строку окупності залежить від рівномірності розподілу прогнозованих доходів від упровадження запроєктованих заходів. За умови, коли доход розподілений по роках рівномірно, то строк окупності розраховується розподілом одноразових витрат на обсяг річного доходу, який їм обумовлено. При одержанні дробового числа воно округляється в бік збільшення до найближчого цілого.

Строк окупності (T) для цього випадку має розраховуватися за формулою:

$$T = \frac{KB}{P}, \quad (3.7)$$

де P – річний обсяг доходу від упровадження запроєктованих заходів.

$$T = 510,0 / 38155,33 = 0,02 \text{ року}$$

Строк окупності вкладень за рахунок прибутку становить 0,02 року.

ВИСНОВКИ

Намір дослідити проблеми ефективності використання виробничих ресурсів підприємства ґрунтується на об'єктивних і суб'єктивних передумовах, пов'язаних із постійною зміною економічної ситуації та значним посиленням конкуренції між суб'єктами господарювання за ринки сировини і ринки збуту готової продукції.

Ефективне функціонування суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки можливе за умови раціонального використання всіх видів ресурсів.

Ефективне використання виробничих ресурсів компанії є запорукою підвищення конкурентоспроможності та ефективності роботи компанії зараз і в майбутньому.

Основними складовими виробничих ресурсів є трудові ресурси, основні засоби та оборотні кошти.

Трудові ресурси підприємства використовуються ефективно, спостерігається постійне зростання продуктивності праці та заробітної плати, але маються невикористані резерви підвищення ефективності їх використання за рахунок збільшення фонду робочого часу.

Середньорічний виробіток одного працюючого збільшився в звітному році на 61,47%, а одного робітника на 69,93%. Зміна виробітку одного працюючого була викликана як зростанням середньорічного виробітку одного робітника, так і скороченням питомої ваги робітників у складі працюючих.

У звітному році фонд оплати праці працівників підприємства збільшився на 24,72% до 13450,5 тис. грн., що забезпечило рівень середньомісячної заробітної плати у розмірі 6711,83 грн.

Станом на кінець звітного року товариство мало власних основних засобів первинною вартістю 10236,8 тис. грн. Рівень зносу основних засобів становить 40,559%.

В звітному році в порівнянні з минулим роком основні засоби підприємства використовуються більш ефективно – спостерігається збільшення фондівдачі та фондорентабельності й скорочення фондомісткості. Так фондівдача основних засобів збільшилась на 3,19 грн. або на 31,27% та склала 13,39 грн. Скорочення фондомісткості склало 0,023 грн. або 23,47%. Рентабельність основних засобів за аналізований період збільшилась на 39,47% та склала 156,57%.

В порівнянні з початком року на кінець звітнього року величина оборотних коштів підприємства збільшилась на 32438,6 тис. грн. або на 137,46%. Зростання величини оборотних активів спостерігається в розрізі всіх статей оборотних активів окрім іншої поточної дебіторської заборгованості величина якої скоротилась на 476,3 тис. грн. або на 97,54%.

Найбільшу частку в структурі оборотних коштів займають менш ліквідні кошти – дебіторська заборгованість, яка склала на початок року 71,07%, а на кінець року – 68,93%.

Тривалість обороту оборотних коштів за звітний рік склала 124,77 дні, тобто в порівнянні з минулим роком вона прискорилась на 24,91 дні.

Прискорення оборотності оборотних коштів спостерігається і в розрізі окремих їх видів.

За результатами оцінки використання всіх виробничих ресурсів підприємства запропоновано заходи щодо поліпшення їх використання: модернізація основних засобів, підвищення рівня освіти та кваліфікації працівників, використання підшипників без покриття, зменшення дебіторської заборгованості. Реалізація частини готової продукції на складах підприємства, розширення асортименту та розширення ринків збуту продукції.

Приріст виручки від реалізації продукції в планованому періоді визначено шляхом створення трендової моделі та з урахуванням планового розвитку асортименту.

Запланований об'єм виручки від реалізації продукції становить 178091,23 тис. грн., тобто заплановано її зростання на 55,02%. Проектом плану передбачено придбання устаткування на 510 тис. грн., при цьому планове збільшення середньорічної вартості основних засобів становитиме 1911,9 тис. грн. або 22,28%, а середньорічної вартості активної частини основних засобів – 1516,55 тис. грн. або 22,69%.

Фондовіддача основних засобів збільшиться згідно з проектом плану на 26,74% та становитиме 16,97 грн., а скорочення фондомісткості становитиме 21,33%.

Фондоозброєність праці робітників планується збільшити на 19,5%, а технічну озброєність на 19,9%. При цьому зростання середньорічного виробітку робітників планується на рівні 51,49%.

Використання виявлених резервів використання трудових ресурсів (ліквідація цілодобових та внутрізмінних простоїв) дозволило збільшити фонду робочого часу на 10226,4 годин або на 6,17%.

За рахунок запропонованих організаційно-технічних заходів вдалося досягти скорочення витрат на 1 грн. реалізованої продукції на 11,02% до 78,58 коп.

Прибуток від реалізації продукції згідно з проектом плану становитиме 38155,33 тис. грн., тобто планується його збільшення на 184,02%, при цьому рентабельність продукції збільшиться на 14,03% та становитиме 27,27%, а рентабельність продажу на 9,73% до 21,42%.

Строк окупності запланованих інвестицій становить 0,02 року, а коефіцієнт ефективності 48,47, що значно вище нормативної величини (0,15) та свідчить про доцільність запропонованих капітальних вкладень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Афанасьєв М. В., Гончаров А. Б. Економіка підприємства: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / За ред. М. В. Афанасьєва. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2003. – 410 с.
- 2 Бурбела Т. М. Методичні аспекти формування системи показників оцінки ефективності виробництва товарів та послуг [Електронний ресурс] / Т. М. Бурбела. – Режим доступу : http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe
- 3 Бойчик І. М. Економіка підприємства: Навч. посібник. / І. М. Бойчик. – К.: Атіка, 2004. – 480 с.
- 4 Білик М. Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 117-129.
- 5 Василенко В. О. Виробничий (операційний) менеджмент : навч. Посіб. / за ред. В. О. Василенка. – К.: ЦУЛ, 2003. – 532 с.
- 6 Виробничий менеджмент : навч. посіб. / С. І. Севастьянова, П. К. Кучера, Г. О. Куденко, Н. В. Канарська. – Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2002. – 341 с.
- 7 Гесць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В. М. Гесць; НАН України; ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. – 864 с.
- 8 Господарський кодекс України. Від 16 січня 2003 р. № 436-IV з подальшими змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
- 9 Гетьман О.О. Економіка підприємства: навч. посіб. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – [2-ге вид.]. – К.: Центр учб. л-ри, 2010. – 488 с.
- 10 . Горбонос Ф.В. Економіка підприємств: підручник / Ф.В. Горбонос, Г.В. Черевко, Н.Ф. Павленчик, А.О. Павленчик. – К.: Знання, 2010. – 463 с.
- 11 Економіка підприємства : навч. посіб. студ. вищ. навч. закл. / За ред. А. А. Фастовець. К.: ТМЦ «Укоопосвіта», 2000. 572 с.

12 Економіка підприємства: підручник / Й. М. Петрович, А. Ф. Кіт, Г. М. Захарчин [та ін.]; за заг. ред. Й. М. Петровича.- 2-ге вид., випр. – Л.: Магнолія, 2007. – 580 с.

13 Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.

14 Економічний аналіз: Навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.

15 Жебка В. В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. В. Жебка, О. М. Антонова, А. В. Кривуца. – К.: Логос, 2012. – 314 с.

16 Захарченко В. І., Економічний аналіз процесів ринкової трансформації багатостадійних промислово-територіальних систем / В. І. Захарченко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №6. – С.3-11.

17 Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

18 Ігнат'єва І.А. Менеджмент організації малого та середнього бізнесу: підручник / І.А. Ігнат'єва, О.М. Паливода, Р.В. Янковой. – К.: КНУТД, 2012. – 242 с.

19 Івахненко В. М. Курс економічного аналізу: Навч. посіб. / В. М. Івахненко. – К.: Знання-Прес, 2000. – 207 с.

20 Касич А. О. Модернізація як стратегічне завдання розвитку промисловості України. Бізнес Інформ. 2016. № 7. С. 67–72.

21 Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. Київ : Знання, КОО, 2000. 378 с.

22 Козаченко Г.В. Організація інформаційного забезпечення оцінки ефективності управління підприємством / Г.В. Козаченко, Л.М. Христенко // Економіка и управление. 2006. № 2–3. С. 86-94.

23 Кобиляцький Л. С. Управління проектами : навч. посіб. / Л. С. Кобиляцький. – К. : МАУП, 2012. – 200 с.

24 Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

25 Кобелев В. Н. Шляхи підвищення економічної ефективності підприємства / В. Н. Кобелев, І. Ю. Мірошніченко // Вісник НТУ «ХП». – 2015. – № 60. – С. 73-77.

26 Кузнецова Л. Структурні зміни у промисловості України: критерії прогресивності // Економіст. – 2005. – №8. – С. 50–55.

27 Кулинич О. І. Економетрія. Навч. посібник. / О. І. Кулинич. – Хм.: Вид-во «Поділля», 1997. – 115 с.

28 Лямець В. І., Тевяшев А. Д. Системний аналіз. Вступний курс. – 2-е вид., перероб. та допов. / В. І. Лямець, А. Д. Тевяшев. – Х.: ХНУРЕ, 2004. – 448 с.

29 Маркіна І. А. Методологічні питання ефективності управління // Фінанси України. – 2000. – № 6. – С. 24–32.

30 Міценко Н. Г., Мішук А. І. Розвиток підприємства на основі інформаційного та інноваційного потенціалу. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. 2016. № 4(236). С. 191–204.

31 Мец В. О. Економічний аналіз фінансовий результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2003. – 278 с.

32 Масловська Л.Ц. Оптимізація структури фінансових ресурсів/ Л.Ц.Масловська, Л.В.Недільська // Економіка АПК . 2009. № 10.

33 Найдюк В. С. Сутність та передумови інноваційного розвитку підприємств. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. № 4. С. 251–263.

34 Організація і планування на підприємстві: Навч. посіб. / Семенов Г. А., Станчевский В. К., Панкова М. О., Семенов А. Г., Гребінець К. М. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 528 с.

35 Осипов В. І. Економіка підприємства: Підручник. / В. І. Осипов. – О.: Маяк, 2005. – 724 с.

36 Остапенко Т. М. Інформаційне забезпечення контролінгу витрат / Т.М. Остапенко // Проблеми економіки. – 2013. – №4. – С. 375–383..

37 Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств : Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ: КНЕУ, 2001. 460 с.

38 Перелигін М. М. Підвищення ефективності використання виробничих ресурсів хлібопекарської промисловості: автореф. дис. канд. екон. наук. 08.07.02 / Мін-во аграр. політики України Держ. агрокол. ун-т. / М. М. Перелигін. – Житомир, 2005. – 21 с.

39 Піддубна Л. І., Піддубна А. І. Конкурентоспроможність у новій системі координат // Економіка розвитку, 2005. – № 2(30). – С. 24-29.

40 Покропивний С. Ф., Колот В. М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність. / С. Ф. Покропивний, В. М. Колот. – К.: КНЕУ, 1998. – 352 с.

41 Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: Підручник. / С. Ф. Покропивний. – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.

42 Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підручник. / П. Я. Попович – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 454с.

43 Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навчальний посібник / Глафіра Савицька. – К.: Знання, 2004. – 653 с.

44 Ситник Л. С., Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Л. С. Ситник. – К.: ЦНЛ, 2006. – 352 с.

45 Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: навчальний посібник / Р. А. Слав'юк. – 3-є вид., доп. і перероб. – К.: ЦУЛ, 2002. – 460 с.

46 Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навчальний посібник / О. О. Терещенко; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.

47 Управління ресурсами підприємства: Навч. Посіб. / Під ред. к.е.н. Ю. М. Воробйова і д.е.н. Холоди. – Київ: «Центр навчальної літератури», 2004. – 288 с.

48 Фінансова діяльність підприємства: навч. посіб. / навчальне видання. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Либідь, 2002. – 384 с.

49 Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навчальний посібник / О. О. Терещенко – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.

50 Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: навчальний посібник / О. С. Філімоненков. – К.: Ніка-Центр : Ельга, 2002. – 360 с.

51 Фінанси підприємств : підручник / Л. О. Лігоненко, Н. М. Гуляєва, Н. А. Гринюк та ін. Київ : КНТБУ, 2007. 491 с.

52 Федотін О. С., Рєпіна І. М., Олексик О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. Посіб. / О. С. Федотін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексик. – К.: КНЕУ, 2003. – 316 с.

53 Федулова Л. І. Менеджмент організацій: Підручник. / Л. І. Федулова. – К.: Либідь, 2003. – 448 с.

54 Фінансовий аналіз: навчально-методичний посібник / О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька ; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2002. – 388 с.

55 Фінансовий аналіз: навчальний посібник / О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2005. – 592 с.

56 Фінансовий аналіз і планування: навчальний посібник / Г. О. Крамаренко; Дніпропетровська академія управління, бізнесу та права. – Дніпропетровськ: ДАУБП, 2001. – 224 с.

57 Шавкун В.М. Транснаціоналізація виробництва і капіталу в умовах світової глобалізації // В.М. Шавкун, І.А. Сухацька // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. Том 1. – Хмельницький, 2011. – С. 248 – 252.

58 Шупик І.І. Підприємництво як чинник розвитку економіки Полтавського регіону/ І.І. Шупик // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 198: В 4 Т. – Том II. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С.500 – 506.

59 Шупик І.І. Соціальне підприємництво як ресурс сталого розвитку / І.І. Шупик //Україна: Схід-Захід – проблеми сталого розвитку: матеріали другого туру Всеукр. Наук.-практ.конф., 24-25 листопада 2011 р. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2011. – Т.1. – С.220-223.

60 Ярошевич Н. Б. Управління виробничими ресурсами та функціональний поділ виробничої системи / Н. Б. Ярошевич // Вісник НУ «Львівська політехніка»: «Логістика», Львів: В-во Національного університету «Львівська політехніка», 2001. – № 424. – с.367

ДОДАТОК А

Асортимент продукції підприємства

Таблиця А.1

Асортимент продукції ТОВ «Кусум фарм»

Назва лікарського засобу	Лікарська форма
Армадин	Порошок / субстанція
Изосорбида динитрат розбавлений	Порошок / субстанція
Изосорбида динитрат розбавлений	Порошок / субстанція
Изосорбида динитрат водний	Порошок / субстанція
Изосорбида мононитрат	Порошок / субстанція
МЕЛЬДОНІЙ	Порошок / субстанція
Метопролола тартрат	Кристалічний порошок / субстанція
Тризипин	Порошок / субстанція
Нитроглицерин розбавлений	Порошок / субстанція
Адеметионин	Порошок / субстанція
Нитроглицерин розбавлений	Рідина / субстанція
Изо-Мик [®] , спрей сублінгвальний дозований, 1,25 мг/доза	Спрей сублінгвальний дозований
Нитро-Мик [®] , 0,4 мг/доза	Спрей сублінгвальний дозований
Нитроглицерин, 0,5 мг	Таблетки сублінгвальні
НИТРОСОСОРБІД, 10 мг	Таблетки
Ацекор Кардио, 100 мг	Таблетки кишковорозчинні
ТРИЗИПИН [®] , 250 мг	Таблетки, покриті оболонкою
Сангифор лонг, 500 мг, 750 мг, 1000 мг	Таблетки пролонгованої дії, покриті оболонкою
ТРИЗИПИН [®] , 250 мг	Таблетки, покриті оболонкою
Тризипин [®] лонг, таблетки пролонгованої дії, 500 мг	Таблетки, покриті оболонкою
Тризипин [®] лонг, 750 мг	Таблетки пролонгованої дії, покриті оболонкою
Тризипин [®] лонг, 1000 мг	Таблетки пролонгованої дії, покриті оболонкою
Нитромакс [®] , 0,3 мг	Таблетки сублінгвальні, покриті оболонкою
Нитромакс [®] , 0,4 мг	Таблетки сублінгвальні, покриті оболонкою
Нитромакс [®] , 0,5 мг	Таблетки сублінгвальні, покриті оболонкою